

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
Katedra psychologie

**PŘÍČINY MOTIVACE DELIKVENTNÍHO
CHOVÁNÍ MLADISTVÝCH**

Bakalářská práce

Martina Kohoutová

Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Miňhová, CSc.

Plzeň, 2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 15. dubna 2016

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji touto cestou vedoucí mé práce doc. PhDr. Janě Miňhové, CSc. za vstřícnou pomoc, poskytnutí nezbytných rad a informací důležitých pro vznik této bakalářské práce.

Můj nemalý dík patří také celé mé rodině za trpělivost a pomoc během celého mého studia.

Dále bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří věnovali svůj čas na vyplnění dotazníku.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD.....	2
1 Základní pojmy z oblasti sociální patologie.....	3
1.1 Poruchy chování	4
1.1.2 Disociální chování	4
1.1.3 Asociální chování	4
1.1.4 Antisociální chování	5
1.2 Motivace k páčání majetkových kriminálních deliktů u nezletilých	7
2 Patologické závislosti.....	11
2.1 Tabakismus.....	11
2.2 Závislost na alkoholu.....	12
2.3 Jiné drogové závislosti	14
2.4 Závislost na hracích automatech.....	17
2.5 Závislost na PC hrách.....	17
3 Faktory vzniku závislosti	19
4 Forenzní hledisko poruch chování	22
4.1 Kriminalita.....	22
4.2 Delikvence	22
4.3 Děti a mládež ve vztahu k delikventnímu chování	23
4.4 Vražda a zabití.....	24
4.5 Ublížení na zdraví.....	25
4.6 Loupež.....	25
4.7 Vandalismus	26
4.8 Jiná násilná trestná činnost mládeže	27
5 Faktory ovlivňující delikventní chování adolescenta.....	31
5.1 Rodina.....	31
5.2 Škola.....	32
5.3 Vrstevnické vztahy	32
6 Cíl empirického šetření, hypotézy.....	35
6.1 Metoda empirického šetření	36
6.2 Vyhodnocení empirického šetření.....	37
6.3 Shrnutí výsledků šetření.....	58
ZÁVĚR	59
RESUMÉ.....	61
SEZNAM LITERATURY	63
PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Současné střední odborné školy a učitelé se potýkají s řadou sociálně patologických jevů, mezi něž patří hlavně kriminalita, delikvence a užívání návykových látek. Na tuto problematiku je zaměřena tato bakalářská práce, která má teoreticko – empirický charakter. Cílem bakalářské práce je popis a analýza výskytu sociálně patologických jevů na střední škole, rozbor jejich příčin a popis postojů rodiny žáka k uvedenému problému. Dnešní společnost se vyvíjí velmi rychle a má vysoké nároky na každého z nás, to si často vybírá svou daň ve formě únikového a asociálního chování mladých lidí. Mladí lidé se častěji nechají zlákat snadno dostupnými prožitky nebo materiálními hodnotami, k jejichž dosažení není potřeba zvýšeného úsilí. Touží zkoušet nové emocionální prožitky a látky, touží po věcech, které jsou módní a v danou chvíli pro ně nepostradatelné, zároveň však pro některé jedince i finančně nedostupné. Tyto situace často bývají prvním stimulem k delikventnímu chování. Dochází k růstu majetkové, mravnostní, násilné trestné činnosti a u velkého procenta mladistvých se stále častěji setkáváme se zvýšeným nárůstem projevů agresivity i touhy po ničení majetku. Stále vážnější celospolečenskou hrozbou se stává snadná dostupnost psychotropních látek a s tím související nárůst uživatelů.

Většina mladistvých delikventů žije bohužel jen přítomností tzv. ze dne na den, aniž by se snažila zamýšlet nad důsledky svého současného jednání a nad tím, co jim přinese v budoucnosti. Nemají snahu začlenit se do běžného života, neužívat drogy a přestat se zabývat delikventním chováním. V této souvislosti mi právě napadá myšlenka: „Jaké jsou příčiny páchaní trestné činnosti?“

A právě tím se bude zabývat tato bakalářská práce.

1 ZÁKLADNÍ POJMY Z OBLASTI SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

Pojem sociální patologie – je v dnešní době častěji nazýván jako rizikové chování. Sociálně - patologické jevy jsou takové jevy, které, vnímáme jako nechtěné, nežádoucí nebo nepřijatelné pro společnost, rodinu, hlavně pro jednotlivce samotného.

V posledních letech je zaznamenán značný nárůst těchto jevů, proto jsem si vybrala toto ožehavé téma. Je třeba se zamyslet nad tím, co je příčinou nárůstu těchto jevů, samotný jedinec nebo společnost? Jestli vychází pouze dotyčný jedinec, nebo zda je jeho odchylka od normy důsledkem špatného klimatu ve společnosti a zda společnost umí zavčas těmto jevům předcházet a správně na ně reagovat. Otázkou je, zda soudobé formy deviantního chování jsou důsledkem nedostatků současného uspořádání společnosti. Některé z těchto jevů se (někdy v pozměněných podobách) vyskytovaly i v předchozích obdobích lidského žití. Zároveň nelze říci, že současná doba nemá odpovědnost za vznik nových či za opětovný výskyt již dříve vyzorovaných forem deviace. Dřívějším generacím sloužily k regulaci chování normy a hodnoty. Postupem doby však dochází ke zhoršování klimatu ve škole i v rodině. Ve 20. století byly považovány za sociálně patologické jevy alkoholismus, rozvodovost, sebevraždnost, prostituce, nezaměstnanost a válka. Později se k nim přidaly další jevy, jakými jsou například narkomanie, široké spektrum závislostí, agresivita, násilí a v poslední řadě extremismus, který představuje jedno z největších nebezpečí (Mühlpachr 2008). Fungování lidské společnosti je založeno na normativním řádu. Normativní řád je soubor psaných a nepsaných předpisů, očekávání vztahujících se k lidskému chování. Mezi psané předpisy řadíme ústavu, zákon, nařízení, vyhlášky a další. Nepsaná pravidla se zpravidla odvíjí od tradic a zvyklostí v dané společnosti. Porušování určitého řádu je sankcionováno negativně, dodržování pozitivně. Pozitivní sankce jsou prosté přijetí a akceptování sociálním okolím, odměny nebo pochvaly (např. vyznamenání, řády). Větší pozornost bývá věnována negativním sankcím, mezi které patří tresty za nedodržování nebo porušování stanovených norem. Mezi negativní sankce řadíme např. zavržení, odsouzení, projev nesouhlasu, konče fyzickým omezováním /vězněním/ (Jedlička 2004).

1.1 PORUCHY CHOVÁNÍ

Nejprve je nutné vysvětlit si co je to vlastně chování. Chování je způsob jakým se jednotlivec navenek projevuje, tedy jak ho jeho okolí vidí a vnímá. Dále chování vysvětluje např. Jedlička, Vágnerová a další.

Poruchy chování jsou negativní odchylky chování jednotlivce od normy, které porušuje sociální normy.

Sociální normy jsou předpisy pro vědomé sociální chování, pravidla pro sociální chování a očekávané sociální chování nebo dokonce vyžadované sociální chování, na základě přirozené morálky.

1.1.2 DISOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ – většinou se jedná o přechodné, nespolečenské, nepřiměřené chování, zvládnutelné standardními pedagogickými postupy. Příčinami tohoto chování může být například vynucování pozornosti, boj o moc s rodiči, školní problémy, posilnění sebevědomí, strach, následek perfekcionista výchovy, získání výhod. Takové chování se často objevuje v určitých vývojových obdobích (nástup do školy, puberta) nebo bývá průvodním jevem jiného primárního postižení (např. lehké mozkové dysfunkce, neuróz, apod.).

Disociálními poruchami chování jsou:

- a) LMD – lehká mozková dysfunkce.
- b) ADHD – hyperaktivita s poruchou pozornosti.
- c) Zlozvyky – návykové nechutenství, návyková nespavost, od zdravotních problémů.
- d) Vzдорovitost – různé projevy od pasivity až po agresivitu.
- e) Negativismus – vystupňované, vždy negativně odpovídá na kladné podněty, odmítnutí komunikace.
- f) Lež

1.1.3 ASOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ – porušení společenských norem, které je v rozporu se společenskou morálkou, provázené nedostatečným sociálním cítěním, poškozujícím většinou sebe, bývá setrvalé, s častou frekvencí, patrný vzestupný trend, vyžadující speciálně pedagogický přístup v podobě odborně poradenské i ústavní péče ve specializovaných výchovných zařízeních.

Asociálními poruchami chování jsou:

- a) Útěky – důvodem útěku ze školy nebo z domova může být projev psychického onemocnění, popř. špatná adaptace dítěte, či nevhodné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, útěk může mít i impulzivní ráz.
- b) Záškoláctví – úmyslné zameškávání školního vyučování.
- c) Autoagrese – agrese jedince namířená proti sobě samému.
- d) Závislostní chování – tabakismus, alkoholismus, toxikomanie, narkomanie, gamblerství a závislosti na sektách.

1.1.4 ANTISOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ – označuje takové chování, které porušuje nejen morální a sociální normy, ale i normy právní. Poškozuje jedince samotného, ale i jeho okolí. Je zde častá návaznost na chování asociální. Náprava se u jedince uskutečňuje prostřednictvím ústavní péče.

Antisociálními poruchami chování jsou:

- a) Krádež – neoprávněné přisvojení si cizí věci či hodnoty.
- b) Loupež – pokud je proti jinému užito násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci.
- c) Vandalismus – svévolné poškozování a ničení veřejného i soukromého majetku, které nepřinášejí pachateli žádné materiální obohacení, pachatel pro toto jednání nemá zpravidla žádný motiv, většinou tak koná jen pro vlastní potěšení či pro potřebu odreagovat se. K tomuto jednání dochází velmi často pod vlivem alkoholu či drog.
- d) Sexuální delikty – Tato kategorie není úplně přesně definována, za sexuální delikt například považujeme sexuální chování bez souhlasu objektu, ale může se týkat i obchodu se ženami, kuplířství, rozšiřování pornografie, předmětů způsobících ohrožit mravnost, zejména týkají-li se dětí. Zákonná definice sexuálního deliktu je taková, že se jej dopustí ten, kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku nebo, kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti. Je tedy nutné poznamenat i to, že většinu sexuálních deliktů páchají jedinci, kteří nejsou sexuálně deviantní. Sexuální delikvence, stejně jako kriminalita, není doménou patologických jedinců.

- e) Zabití – se dopustí ten, kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženého jednání poškozeného.
- f) Vražda – znamená úmyslné usmrcení jiné osoby.
- g) Organizovaný zločin – páchají hierarchicky uspořádané organizované skupiny, je nelegální a dané skupině slouží ke zvýšení mocenského nebo finančního kapitálu. Celosvětově má organizovaný zločin nejvyšší výnosy z nelegálního prodeje drog, zbraní a obchodu s lidmi. Další typickou činností organizovaných kriminálních skupin je například padělání, praní špinavých peněz, vydírání nebo korupce veřejných a státních činitelů.
- h) Terorismus – je užití násilí nebo hrozby násilím s cílem zastrašit protivníka a dosáhnout politických cílů. Terči teroristických akcí jsou většinou civilisté. Mezi teroristické metody patří atentáty, bombové útoky, únosy osob nebo dopravních prostředků a další násilné akty. Tento akt násilí má většinou psychologický aspekt, který má za cíl vyvolat u široké veřejnosti pocit strachu a nejistoty.

Zvláštní pozornost jsem věnovala krádežím:

1.) Krádeže

- vloupáním
- prosté
- krádeže motorových vozidel
- krádeže uměleckých děl a věcí historické hodnoty

2.) Podvody páchané v souvislosti s podnikáním

3.) Poškození majetku s cílem umožnit páchaní jiné trestné činnosti

4.) Ostatní majetkové delikty

Klasická podvodná jednání a zpronevěry se řadí mezi ostatní delikty (Budka a kol. 1995, s. 46-47).

Majetková trestná činnost představuje z hlediska dlouhodobých statistik nejfrekventovanější druh trestné činnosti charakteru obecné kriminality.

1.2 MOTIVACE K PÁCHÁNÍ MAJETKOVÝCH KRIMINÁLNÍCH DELIKTŮ U NEZLETILÝCH

„V závislosti na věku pachatele je patrná jistá diferenciacie v předmětu zájmu, v náročnosti způsobu páchání deliktu, ale i ve stupni organizovanosti. Uvedená diferenciacie se začíná významněji projevovat koncem osmdesátých a začátkem devadesátých let, kdy u mladistvých pachatelů (zejména ve věku 17 – 18let) je patrný posun v páchání trestné činnosti ve výběru předmětu zájmu, posun od páchání jednotlivcem ke skupinovému páchanému trestné činnosti“ (Chmelík 1995, s. 9-10).

Ve věkové skupině dětí předškolního věku do šesti let jsou nejčastěji zastoupeny krádeže hraček a drobné krádeže v obchodech. Motivační procesy dětí této věkové kategorie jsou patrně jednoduché, není zde úplně rozvinutý hodnotový systém. „Zcizení věci nelze vždy označit za krádež. V předškolním a někdy i mladším školním věku se setkáváme s příležitostným, ne zcela uvědomělým zcizením nějakého předmětu či hračky, jež se dítěti zalíbí, a ono podlehne okamžitému nutkání takový předmět vlastnit. V těchto případech dítě svůj čin nepromýšlí, neplánuje, jedná se spíše o formu zkratového jednání“ (Martínek 2015, s. 114). Nejčastějším motivem bývá touha opatřit si věc na hraní nebo naopak zničit věc, která je nedostupná. K samotnému činu dochází zejména při hrách venku, kdy může dojít k odcizení hraček i tisícových hodnot jako jsou dálkově řízené modely a podobně. Dítě často využívá nepozornosti druhého dítěte nebo si věc pod nějakou záminkou vypůjčí a následně předstírá její ztrátu. V předmětu zájmu bývají také koloběžky a jízdní kola. Zde může jít již o specifický způsob provedení, zejména při odcizení věci ze společných prostor jako jsou kočárkovny a sklepy, kdy dítě využívá možnosti vniknutí za pomoci shodného klíče. O tom, že tyto činy nejsou hlubším způsobem motivovány, svědčí i to, že dítě často hračku nebo jízdní kolo někde zanechá či odhodí. V této věkové kategorii se také vyskytují případy krádeží z bytu při návštěvách u příbuzných či známých. Může dojít k odcizení hraček, ale i cenných věcí jako jsou šperky či drobné umělecké předměty. Ke zjištění krádeže dochází mnohdy se značným časovým odstupem. Další skupinu tvoří krádeže v obchodech, zejména u sladkostí. Dítě využívá nepřítomnosti rodičů nebo sourozenců při nákupu u sladkostí, jejichž nákup byl dítěti odepřen. „Krádež v prodejně je nazírána jako úpadek dobrých

mravů a do psychologického jazyka je převedena jako problém ochoty angažovat se a převzít zodpovědnost k jednání v situacích, ve kterých došlo k překročení normy“ (Čírtková 2013, s. 264).

Ve věkové skupině školní mládeže do patnácti let se s přibývajícím věkem mění především předmět zájmu, způsob spáchání činu, motivace a snaha svůj čin nějakým způsobem utajit.

U dětí mladšího školního věku na prvním stupni základní školy je stále ještě nejčastějším motivem získání nějaké věci či předmětu na hraní. „I drobné krádeže ve škole velmi narušují vztahy a je nutno jim věnovat pozornost, pokusit se zloděje vypátrat. Výchovně závažnější je krádež plánovaná, promyšlená, přinášející zisk, bývá obvykle připravená, proto odhalení zloděje je obtížné“ (Holeček 2014, s. 179). Objevují se však již kvalifikovanější způsoby provedení, například vloupání do sklepů, které nejsou žádným způsobem zabezpečeny. Děti využívají malého vzrůstu k prolezení mříží a podobně. V jiných případech dochází ke krádežím drobných školních pomůcek. V některých případech rozumově vyspělejší děti vylákají věc vysoké hodnoty směnou za věc hodnotově neodpovídající. Může se jednat i o určitou formu šikany, kdy starší jedinec nutí mladšího k nezákonnému jednání. „V případě nevýhodného postavení v kolektivu dětí si může dítě kradenými věcmi „kupovat“ lepší pozici, kamarádství, sounáležitost. Rovněž šikanované děti jsou agresory často nuceny ke krádežím peněz, cigaret, popř. sladkostí a jiných věcí“ (Martínek 2015, s. 115).

S celkovým rozvojem osobnosti, budováním hodnotového systému, se mění motivace i další stránky kriminálních deliktů u dětí středního školního věku. Předmětem zájmu některých dětí jsou nejčastěji finanční částky, věci speciální potřeby, kterým může být například mobilní telefon, elektronický tablet, sportovní výstroj či značkové oblečení nebo obuv.

Motivem ke krádežím finančních částek bývá většinou touha pořídit si za ně jinou věc, dítěti nedostupnou. Zde se také projevuje motiv touhy po uznání kolektivem, kdy dítě za odcizené peníze nakupuje pro ostatní drobnosti nebo je hostí v cukrárně a podobně. Ve školním prostředí bývají častými případy krádeže drahých školních pomůcek, mobilních telefonů, elektronických tabletů, notebooků, sportovní výstroje či výstroje. Motivem dítěte bývá touha po získání těchto věcí. V šatnách škol a sportovních oddílů jsou též páhány krádeže oděvních součástí

a obuvi, zejména značkové, kdy škody jsou řádově tisícové. Motivem bývá nedostupnost získání těchto věcí legální cestou. „Rovněž „neohraňčená“ touha může vést ke krádeži. Dítě touží po věci, kterou mají ostatní spolužáci, a ví, že od svých rodičů nikdy tuto věc nedostane“ (Martínek 2015, s. 115). Někdy však tyto věci dítě úmyslně poškozuje a ničí, přičemž motivem je závist nebo touha pokořit majitele. S tímto jednáním se často setkáváme u dívek. Při krádežích v obchodech jsou předmětem zájmu elektrotechnika, oděvní součástky a obuv, sportovní potřeby, atraktivní potravinářské zboží. Motivem bývá touha po získání věcí osobní potřeby nebo snaha vyniknout před ostatními členy party. „I příslušnost k určité partě může být spouštěčem krádeží. V partách s asociálním nábojem bývá často podmínkou přijetí krádež určité věci. Pokud se jedná o partu zneužívající návykové látky, je krádež prostředkem získání patřičného finančního obnosu na drogu“ (Martínek 2015, s. 115). Krádeže vloupání u této věkové kategorie se projevují jednoduchostí provedení jako je rozbíjení oken, přelézání plotů, řezání a páčení visacích zámků. Napa denými objekty bývají většinou opuštěné sklady různých organizací, sportovních klubů, klubovny mládežnických organizací. Motivem k spáchání je nejčastěji touha po získání konkrétní věci, pouhá zvědavost nebo touha po dobrodružství, ale v poslední době i nuda. K recidivě u nezletilců zpravidla nedochází. Opakování deliktů se vyskytuje většinou u psychicky nerušených dětí či pocházející z disfunkčních rodin. U nezletilých pachatelů z romských rodin však toto zcela neplatí, jsou mi známé opakované případy, kdy děti byly využívány k páchaní trestné činnosti, neboť nejsou trestně odpovědné.

Motivace k páchaní majetkové trestné činnosti u mladistvých v této věkové skupině, tedy 15 – 18 let, nastupuje již trestní odpovědnost. Je zde již předpoklad určitého psychického vývoje, hodnotové představivosti a sociálního zařazení. Motivace mladých pachatelů je různorodá a je do značné míry odvislá jedná-li se o excentní vybočení z normálu nebo o recidivní páchaní. Motivy mohou být vlastní, subjektivní, u samostatně jednajících pachatelů a zprostředkované, objektivní, u pachatelů dopouštějících se trestné činnosti ve skupinách. Struktura trestné činnosti této věkové kategorie se přibližuje struktuře trestné činnosti páchané dospělými pachateli. Z prostých krádeží jdou nejčastěji případy krádeží finančních částek, drobných šperků a věcí osobní potřeby na školách, internátech, obchodech.

„O pravé krádeži hovoříme tehdy, když dítě či mladistvý odcizí nějaký předmět vědomě a plně si přitom uvědomuje nesprávnost svého chování“ (Martínek 2015, s. 115).

Motivem vedle touhy po získání určité konkrétní věci bývá často i potřeba získání finančních prostředků prodejem odcizené věci. Finance jsou často použity k nákupu jiných věcí či realizovány při zájmové činnosti, zpravidla kriminogenního charakteru. Z hlediska četnosti, pokud se týká krádeží vloupáním, jsou u mladistvých nejčastější krádeže vloupáním do motorových vozidel. Motivem u těchto případů je získání finančních prostředků, většinou prodejem odcizených autorádií prostřednictvím překupníků, vždy hluboko pod cenou. Dalším častým skutkem bývá vloupání do novinových stánků, které je opět podmíněno snadnou napadnutelností objektů. Předmětem zájmu bývají drobné mince, cigarety, jízdenky MHD. V případech, kdy se na straně mladistvého jedná o exces, bývá motivem touha po získání určité věci a k spáchání dochází při návratu z diskoték a jiných zábav, většinou pod vlivem alkoholu. „Vždy je nutné hledat příčinu, proč vlastně ke krádeži došlo. Nikdy by nemělo dojít k potrestání jedince za krádež, aniž by byl přesně znám motiv“ (Martínek 2015, s. 115).

2 PATOLOGICKÉ ZÁVISLOSTI

Závislostí označujeme stav chorobného lpění jedince na opakovaném podání euforizujících látek působící na centrální nervový systém jedince. Euforií se rozumí navození dobré nálady, pocitu pohody nebo pocitu zvýšených fyzických i psychických schopností. Dříve byly závislosti spojovány pouze s alkoholem a drogami. „Fenomémem současné postmoderní doby je závislostní chování jako součást životního stylu zvláště dětí, mladistvých a mladých dospělých“ (Mühlpachr 2008, s. 15).

Závislostní chování dominující u dětí a mladistvých, které zasahuje do různých oblastí, jsou zejména drogová závislost, na tabáku a alkoholu, ale i závislost na hracích automatech nebo PC hrách.

„Důležitou součástí a podmínkou pro vznik a vývoj závislého chování jsou důvody vedoucí k abúzu drog. Pokusíme se analyzovat nejrůznější motivace, které jsou analyzovány v odborné literatuře“ (Mühlpachr 2008, s. 17).

2.1 TABAKISMUS

Tabák je znám v Evropě od objevení Amerického kontinentu, kde jej používali indiáni pro své léčebné účinky, např. proti bolestem zubů, hlavy či proti infekčním chorobám. Nejprve byl v Evropě používán jako lék s uklidňujícím účinkem, postupně však bylo zjištěno i toxické působení alkaloidů obsažených v tabáku. Při kouření tabáku se vytváří závislost na nikotinu. Také proto tabák patří mezi návykové látky, jeho účinky se neprojeví tak dramaticky a rychle. „Škodlivost tabakismu spočívá v tom, že kuřák neškodí jen sobě, ale i svému okolí. Nekuřák v tomto případě bývá někdy postižen víc, protože u kuřáka již došlo k určité adaptaci organismu“ (Janík, Dušek 1990, s. 51). V poslední době přestává být tolerovaný společností, příkladem může být zákaz kouření na některých veřejných místech a zákaz propagace tabákových výrobků. V povědomí široké veřejnosti začíná převládat názor o nežádoucím vlivu kouření na organismus člověka nad důvody vedoucí ke kouření.

Kuřáky dělíme na následující typy:

Příležitostný kuřák – kouří jen občas

Návykový kuřák – kouří ze zvyku

Kuřák s psychickou závislostí – kouří z důvodu prožitku, nebo pro pocit uvolnění

Kuřák s psychickou a fyzickou závislostí – do popředí vstupují farmakodynamické účinky nikotinu.

Na otázku „Co motivuje mladé lidi kouřit?“ není snadná odpověď „S kouřením se běžně začíná obvykle již v mladém věku kolem deseti let. Ve školách se kouření stává závažným problémem věkových skupin jednak kolem 10 roků, jednak mezi 13. – 14. rokem. V tomto vyšším věku se o kouření pokoušejí hlavně děvčata“ (Janík, Dušek 1990, s. 53-54). Cigareta dává mladým lidem dostatečné sebevědomí, pocit dospělosti, ale rovněž i možnost podobat se známým mediálními osobnostem kouřících na veřejnosti. Cigareta ve spojení s konzumací alkoholu v prostředí restauračního či jiného zařízení, kde mladistvý mohou marnit většinu volného času a zanedbávat tím tak jiné aktivity. Kouření společně s alkoholem, tímto způsobem uvádějí mladé lidi do drogového světa a mohou se tedy považovat za startovací drogy. Tvrzení, že dospívající mládež, která nikdy nezačala kouřit, zřídka užívá jiné drogy, se tedy zakládá na pravdě. Nadměrné kouření nezpůsobuje narušení psychiky, ale u návykových kuřáků vyvolává nespavost, bolesti hlavy, podrážděnost, ale i třas rukou. U dětí nadměrné kouření může způsobit i zpomalení růstu. V cigaretách, v jejich kouři a popelu bylo identifikováno mnoho škodlivých látek, jakým jsou oxid uhelnatý, alkaloid nikotin, dehtové látky, dusičnany, kyanidy, aceton, amoniak a další. Z těchto důvodů je zákonem zakázáno kouření na některých veřejných místech a prodej tabákových výrobků i elektronických cigaret osobám mladším 18 let. Mnoho kuřáků časem svého návyku zanechá, někteří však toho nejsou schopni a těm je třeba pomoci. U léčby této závislosti proto záleží na její síle, ale i na osobnosti kuřáka. U silného kuřáka nemůžeme očekávat, že se naučí kouřit jen s mírou, proto pro tyto jedince platí stejné pravidlo jako u léčby alkoholismu, kterým je: „Přestat s kouřením úplně a navždy.“

2.2 ZÁVISLOST NA ALKOHOLU

Konzumace alkoholu je v dnešní době považována za nejčastější závislost. Za alkohol se považuje jednoduchá chemická látka snadno pronikající k různým orgánům v těle člověka a ovlivňující především mozek jedince. Konzumace alkoholu má v lidské společnosti tisíciletou tradici, odpradáвна provázela většinu významných lidských událostí a to po dobu celého života. Mühlpachr (2008) tyto životní události

označuje jako rituály. Proto většina společnosti alkohol akceptuje a jednotlivec, který tuto konzumaci alkoholu odmítá, vyvolává nepochopení a negativní reakce svého okolí. Připíjení si skleničkou alkoholu, při významných životních událostech, je společností vnímáno jako naprosto normální a běžná záležitost a řada dospívající mládeže chápe tento společenský akt jako symbol dospělosti. Pití alkoholu se tedy stává přímo úměrnou tomu být dospělý. Tento fakt však s sebou přináší i mnohá nebezpečí, která jsou nejzávažnější u dětí a mladistvých. Motivací mladistvých ke konzumaci alkoholu bývá často snaha vyniknout před svými vrstevníky a hlavně se ukázat v partě. „Průměrná roční spotřeba na jednoho obyvatele je nyní v České republice 161 litrů piva, což nám zajišťuje absolutní světový primát v tomto druhu toxikomanie“ (Matoušek, Matoušková 2011, s. 87). Pití menšího množství alkoholu nejprve povzbuzuje některé tělesné funkce a mladistvý se zpočátku cítí lépe jak po psychické ale i fyzické stránce, později však z nedostatku zkušeností s konzumací alkoholu toto „rozumné“ množství překročí a v jeho těle nastávají fyziologické změny, které postupně vedou k následnému sníženému vnímání, sebekritičnosti, soudnosti, řečové, pohybové koordinace a ztrátě morálních zábran. To má za následek, že mladistvý pod vlivem alkoholu provádí činnosti, které jsou jinak v rozporu s jeho běžným přesvědčením, které u mladistvého mohou vést k různým nežádoucím patologickým jevům a následnému delikventnímu chování. Těmito činnostmi může být ničení svého majetku či majetku jiných osob (vandalismus), vysoká agresivita a fyzické násilí vůči druhým osobám, v některých případech se mohou vyskytovat i sklony k sebevraždám. „Také množství trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu je srovnatelně větší než množství trestných činů spáchaných pod vlivem nealkoholových drog“ (Matoušek, Matoušková 2011, s. 87). Po velmi silné konzumaci alkoholu nejsou tyto lidé schopni vůbec žádné komunikace a mnohdy ani žádného samostatného pohybu, bývají často znečištěni vlastními zvratky, výkaly, téměř vždy jsou i pmočeni, velmi často zde dochází i k osobním poraněním v některých případech bohužel i s následkem smrti. Při této značné konzumaci alkoholu se u některých jedinců může dostavit únava a následná ospalost, po odeznění akutní intoxikace alkoholem si velmi často dotyčný na vůbec nic nevzpomíná.

Pravidelná nadměrná konzumace alkoholu přináší řadu osobních a společenských problémů. Jedinec, který propadá silné touze alkohol konzumovat v nadměrném

množství a dává mu tak přednost před jakýmkoli jiným jednáním je společností považován za alkoholika. Alkohol se pro něho stává drogou. Při vynucené abstinenci (např. v nemocničním ošetření) trpí fyzicky i psychicky, podobně jako toxikoman. Dostaví se třes, pocení, křeče, úzkost, silná dezorientace až delirium tremens, což je stav provázený halucinacemi a blouzněním. Pro děti a mladistvé vyrůstající v rodinách, kde je někdo závislým na konzumaci alkoholu, je u dospívajícího dítěte velmi vysoká pravděpodobnost nápodoby, je toto prostředí velmi nebezpečné.

Podle spotřeby alkoholu můžeme obyvatelstvo rozdělit například do následujících skupin:

Abstinent – člověk, který nepije alkohol vůbec

Občasný konzument – alkohol pije příležitostně, méně než jednou měsíčně

Konzument – nepije mnoho, zato však častěji až pravidelně

Alkoholik až silný alkoholik – který se opíjí příležitostně až pravidelně

Alkoholismus lze léčit, bohužel jen s velmi malou úspěšností. Každý člověk, který si už jednou vytvořil závislost na alkoholu a léčil se, má v životě již jen jedinou známou cestu, která nevede opět k alkoholismu – a tou je úplná abstinence.

2.3 JINÉ DROGOVÉ ZÁVISLOSTI

Drogy jsou známé a užívané od počátku lidské civilizace, od pradávna je známé i jejich nadměrné užívání vedoucí až k závislostem. Pavel Mühlpachr (2008) se zmiňuje, že od dávných časů lidé používali drogy ke svému uvolnění, k tomu, aby změnili nebo zlepšili stav svého vědomí, vnímání, k zamezení, nebo naopak k vyvolání spánku, popřípadě k navození halucinací.

Návyk na konzum drog přináší pro jednotlivce i celou společnost řadu problémů, které se negativně projevují v životě celé společnosti. U jedinců dochází k těžkým zdravotním postižením psychického i fyzického charakteru. Osoby závislé na konzumaci drog se postupně propadají ve společnosti až na samé dno, ztrácejí sociálně funkční hodnoty a stávají se asociálními jedinci. Společenské náklady na jejich léčbu dostávají velmi značných částek. Počty evidovaných toxikomanů stoupají, stoupá i počet řešených trestných činů spáchaných v souvislosti

s nealkoholovou toxikománií. Latentní kriminalita v této oblasti je značná (Konrád a kol. 1995, s. 144). Společenské změny po roce 1989 vytvořily také podmínky k rozšíření neznámého obchodu s drogami. Do té doby na našem území v převážné míře docházelo k zneužívání léčiv, marihuany a pervitinu. V poslední době však dochází k zneužívání dříve nedostupných drog, jako je hašiš, kokain, heroin a masovému rozšíření pervitinu, marihuany a další chemické drogy jakou je například extáze. Toxikomanie je stav periodické nebo chronické intoxikace, která škodí jedinci i společnosti a je vyvolána opakovaným užíváním drogy.

Je charakterizována:

- nepřekonatelnou potřebou či nutkáním pokračovat v užívání drogy a získat jí jakýmkoli způsobem
- tendencí zvyšovat dávku
- psychickou a někdy i fyzickou (somatickou) závislostí na účincích drogy

Teorie vzniku drogové závislosti uvádějí čtyři faktory:

- a.) dostupnost drogy
- b.) somatická a psychická dispozice člověka
- c.) prostředí
- d.) podnět (Štáblová a kol. 1997)

Při zneužívání drog, především v začátcích, před vznikem závislosti, sehrává velkou roli motivační proces mladého člověka, který jej vede k zneužití drogy. Motivem může být zpočátku zvědavost, touha po poznání neznámého, neschopnost vyrovnat se s problémy v rodině, či ve škole, touha vyrovnat se ostatním členům party a podobně. Zde si musíme uvědomit, že kouření marihuany je mezi studentskou mládeží módní záležitost. Fakt, že spolu s otevřením se světu došlo u nás ke zvýšenému přílivu omamných a psychotropních látek, a tím i k potencionálnímu růstu počtu osob na nich závislých, dnes již nikoho nepřekvapuje. Často je slyšet názor, že kladný, či tolerantní postoj k drogám je odrazem životního zklamání, pocitu vlastní zbytečnosti, ekonomických problémů, či permanentní stresové zátěže. Tyto motivy platí spíše pro dospělou populaci, u mládeže se projevují častěji ve větší toleranci k alkoholu.

„Kolik drogově závislých lidí se dopouští kriminality, je ovšem závislé na tom, kde legislativa vede hranici mezi legálními a ilegálními drogami“ (Matoušek, Matoušková 2011, s. 87). Naopak větší toleranci v postoji k drogám lze předpokládat u těch studentů a učňů, kteří sami u sebe zdůrazňují takové osobnostní charakteristiky, jako je smysl pro humor nebo ochota něco riskovat. Téměř pětina z nich zastává názor, že mladý člověk by měl zkusit vše, včetně drog. Zjevně nejde ani tak o lehkovážnost, která k tomuto věku patří, ale spíše o složitý komplex sebevědomí, optimismu a sebedůvěry. „Především tyto jedinci často spoléhají na svoji pevnou vůli s drogou, pokud by ji začali brát, kdykoliv přestat. O svém fatálním omylu se ovšem přesvědčí až v době, kdy již přestat nejde. Vliv stresové zátěže bývá ve struktuře motivů podmiňujících míru tolerance k drogám uváděn nejčastěji. Jeho význam jako motivačního faktoru pro další konzumaci drog je ovšem podstatně menší“ (Kuchař 1993, s. 11). Motivační proces vedoucí mladého člověka k zneužívání drog a jeho poznání je základním a nejdůležitějším momentem v prevenci nealkoholové toxikomanie. Důležitou úlohou zde sehrává rodina. Rodinné prostředí stimuluje nebo paralyzuje latentní náklonost k drogám. Zde by měl mladý člověk získat prvotní informace o návykových látkách. Zdá se však, že dnešní mládež toho o drogách ví více, než někteří rodiče. Další problém vidím v tom, že rodiče nepřipouští, že by jejich dítě chápalo, co drogy jsou, natož pak, že by zrovna jejich dítě mohlo drogy užívat. V případě zjištění zneužití drog se s tímto nedokáží rodiče mnohdy vyrovnat a reagují neadekvátně, ačkoliv jediná možnost bývá okamžité vyhledávání odborné pomoci. „Uživatel však potřebuje především léčení. Trestní postihování závislých lidí jen za to, že užívali drogu – aniž se dopustili jiné trestné činnosti, je neracionální, neefektivní a nehumánní“ (Matoušek, Matoušková 2011, s. 87). Důležitým preventivním faktorem je spolupráce se školou. Na školách všech stupňů by měla probíhat protidrogová prevence na odborné úrovni, mnohde tomu však bohužel není. Musíme zvažovat i tu skutečnost, že mladý člověk se s drogou často poprvé setká právě ve škole. Způsob trávení volného času je také důležitým momentem. Vliv závadové party nebo nuda jsou častým podnětem k zneužití drogy.

2.4 ZÁVISLOST NA HRACÍCH AUTOMATECH

Samotný problém u věkové kategorie mladistvých spatřuji v závislosti jedinců na hracích automatech. Mnoho z nich vstupují do světa hry na zábavních nebo výherních automatech, ve kterém hledají únik a uvolnění v magickém světě iluzí a štěstí. Mladiství se stávají na této hře nejnáze závislími a jsou schopni pro hru obětovat vše. Potřeba hry při závislosti a tím i potřeba získávání financí bývá častým motivem k páčání majetkové trestné činnosti. Tak zvaný „gambling“, čili hráčství, se všeobecně považuje za jeden z druhů závislostí a jako takové je třeba jej léčit. Patologické hráčství je proto velmi sledované, a proto je i zákonem upravené, kdy zákon zakazuje provozování hazardní hry na výherních hracích automatech osobám mladším 18 let. Hra je jednou ze základních aktivit života jedince, provází nás celý život a slouží pro naši zábavu a uvolnění. V momentě, kdy se jedinec bude plně věnovat pouze hře a přestane zvládat své svobodné rozhodování a ztrácí schopnost sebekontroly, kdy jej hra plně ovládá, svým neodbytným nutkáním se hráč dostává do fáze chorobné závislosti, kterou nazýváme gamblerství.

2.5 ZÁVISLOST NA PC HRÁCH

V současnosti je zcela běžné, že každá rodina vlastní alespoň jeden počítač, který se tím stává neodmyslitelnou součástí jejího života. Lidé využívají počítač jako zdroj vzdělání, k pracovním účelům, zábavě nebo k vzájemné komunikaci. Toto vše dnes zajišťuje internet, který přináší do dnešní doby dětem i dospělým netušené možnosti, a proto máme snahu přehlížet i určitá rizika, která sebou tento fenomén přináší.

U dětí a mládeže mají v současné době největší oblibu sociální sítě, které umožňují jedinci být v kontaktu s velkou skupinou vrstevníků, se kterou je proto velmi snadná, efektivní komunikace a zároveň i možnost snadného získávání nových přátel. Toto však sebou přináší i riziko, kdy se dítě jako uživatel internetu může stát i obětí trestného činu a to tzv. kyberšikany.

„Nemalým problémem jsou v dnešní době i počítačové hry, zde se nejedná o hry, na kterých lze prohrát určitou finanční částku. Primární nebezpečí hrozí dětem, které se věnují nadměrnému hraní her na počítači, zde hrozí reálné nebezpečí,

že namísto upevňování interpersonálních vztahů u nich převáží komunikace s počítačem“ (Mühlpachr 2001, s. 23).

Dnes je již tedy prokázáno, že časté a dlouhodobé vysedávání u počítače na úkor naplnění svých potřeb a zájmů vede k vzniku závislosti.

„Tato závislost deformuje vztahy a myšlení jedince. Má vliv na zdravotní stránku jedince, primárně na psychickou např. potíže se soustředěním a pozorností, nikoli fyzickou např. potíže s krční páteří. Má také vliv na stránku sociální /slouží jako náhražka vzájemné komunikace a interakce/“ (Mühlpachr, 2008).

V těchto případech je třeba, aby se rodič více věnoval svému dítěti, znal, jak jeho dítě tráví svůj volný čas a délku doby, kterou na počítači tráví. Každý rodič by měl seznámit své dítě s pravidly bezpečného užívání internetu.

3 FAKTORY VZNIKU ZÁVISLOSTI

Pokud chceme analyzovat a pochopit motivaci mladých pachatelů k páchání trestné činnosti, je zde na místě obecně teoreticky rozebrat motivaci lidského jednání. Páchání trestné činnosti je jeden z projevů lidského jednání a jako takové se neobejde bez motivace. Chceme-li poznat příčiny jakéhokoli jednání člověka, musíme nutně pátrat po tom, co ho právě k tomuto jednání motivovalo.

„Pojem motivace označuje hybné síly chování. Učení o motivaci se vztahuje na ty procesy osobnosti, které činí její chování srozumitelným a pochopitelným. Jinak řečeno, studium nebo rozbor motivace objasňuje, proč se jedinec zachoval tak, jak se zachoval a především pak, jaké vnitřní pohnutky mohou vysvětlit jeho konání“ (Čírtková 1994, s. 117).

Koná-li jedinec nějakou činnost, je k ní za normálních okolností nějak motivován, čili má k ní důvod, pohnutku. Jednotlivé pohnutky mohou vycházet z okolního prostředí – nazýváme je incentivami, nebo se může jednat o vnitřní, vrozené či získané činitele, jakými jsou zejména potřeby, zájmy, pudy. Incentivy mají schopnost vnitřní dispozice nejen aktualizovat, ale zpravidla i uspokojit.

Je nutné rozlišovat motivy a motivaci. Oby tyto pojmy tvoří funkční jednotu, přičemž motiv lze chápat jako vnitřní dispozice (potřeby, pudy, zájmy) a motivaci jako proces realizovaný vztahem mezi motivem a podnětovou situací. Motiv se v procesu motivace aktualizuje a zpravidla se současně uplatňuje více motivů.

Motiv označuje určitého vnitřního činitele, který vzbuzuje a řídí – nebo řídí – chování. Je tedy motiv definovat jako označení určitých vnitřních podmínek, které vzbuzují a udržují aktivitu člověka a určují, že se chová určitým způsobem. Určení působnosti jednotlivých motivů v lidském chování je velmi obtížné. Výraz daného motivu kolísá od jedince k jedinci. Stejně motivy se mohou vyjadřovat různým chováním, podobné chování může být výsledkem působení různých motivů. „Chování osobnosti v daném čase vyplývá z mnoha současně se vyskytujících a vzájemně na sebe působících motivů. Je třeba podotknout, že na chování nepůsobí jen motivy, ale i osobnostní a vnější, zejména sociální podmínky, v nichž motiv působí“ (Homola 1977, s. 12-15).

Rozlišování různých tříd motivů umožňuje pochopit, jak různorodě jevy se v psychice jedince uplatňují. Rozlišují se následující třídy motivů: pudy, potřeby, zájmy, záliby, sklony, ideály a podobně.

Nejvíce pozornosti je věnováno potřebám:

a) biologickým (fyziologické, primární)

- hlad
- žízeň
- spánek a odpočinek
- sex

b) psychologickým (sociální, sekundární)

- potřeba bezpečí, částečně se překrývá s pocitem sebezáchovy
- potřeba činnosti, která má i biologický aspekt
- potřeba sociálního uznání
- potřeba vysokého výkonu
- potřeba seberealizace
- potřeby poznávací, estetické a podobně

„Téměř u každého normálního jedince nacházíme potřeby uvedené v přehledu. Individuální rozdíly se týkají postavení jednotlivých potřeb v subjektivní hierarchii jedince a způsobů jakými jsou potřeby uspokojovány. Rozvinuté a diferencované potřeby jsou výrazem zdravé a zralé osobnosti. Podstatnější odchylky v zastoupení potřeb v individuální motivační struktuře můžeme chápat jako nezralost, či dokonce patologii osobnosti“ (Čírtková 1994, s. 122-123).

Motivace je ústředním problémem subjektivní stránky trestného činu. Motivační procesy, jejichž výsledkem je kriminální čin jsou rozmanité a různorodé. Vnitřní pohnutky (motivы), které mohou spustit trestný čin, tvoří ohraničenou, úzkou skupinu. Jednotlivé druhy motivů nelze třídit podle toho, zda mohou, či nemohou fungovat jako vnitřní zdroj kriminálního jednání. Zdá se, že v podstatě každá pohnutka může za určitých okolností působit jako kriminogenní. Dříve předpokládaný kriminální pud, který by jako samostatně působící motiv fatálně popoháněl ke kriminální činnosti,

je evidentním omylem. Dnes se naopak ukazuje, že pachatelé mívají pohnutky zformovány způsobem, který odpovídá běžnému rozpětí motivačních dispozic. Neliší se tedy tím, že by měli zvláštní specifické motivy, které u ostatních jedinců nenalzáme. Odlišnostmi mezi kriminálním a nekriminálním jedince se v současnosti hledají nikoli v motivech, ale v motivačních procesech, ve kterých se dále uplatňují osobnostní charakteristiky a situační faktory.

„Analýza motivace se odvíjí jako součást objasnění subjektivní stránky trestného činu. Uplatňuje se zejména u závažné trestné činnosti směřující proti životu a zdraví, sexuálních deliktů a rovněž tak u nedbalostní a skupinově páchané trestné činnosti. Prakticky se uplatňuje formou soudně znalecké psychologické činnosti“ (Čírtková 1994, s. 84-86).

4 FOREZNÍ HLEDISKO DELIKVENTNÍHO CHOVÁNÍ

„Oblast násilné kriminality se v posledních letech dostala jednoznačně do popředí zájmu veřejnosti. Útoky proti lidskému životu a zdraví vždy patřily k nejzávažnějším narušením trestního práva a vždy vyvolávaly oprávněné znepokojení veřejnosti, narušovaly pocit bezpečnosti a soustředily kritickou pozornost občanů na práci policejních orgánů“ (Budka a kol. 1995, s. 33).

Za násilnou trestnou činnost považujeme následující skutky, kterými jsou například vražda, ublížení na zdraví, nedovolené přerušování těhotenství, rvačka, loupež, vydírání, únos, útok na veřejného činitele, zavlčení do ciziny, útok na veřejného činitele, šíření poplašné zprávy. Tuto kategorii trestné činnosti tedy charakterizuje použití násilí v jednání pachatele, přičemž není rozhodující, zda se jedná o přímý útok proti tělesné integritě, či jen pohrůzkou násilí.

4.1 KRIMINALITA

„Kriminalita zahrnuje souhrn sociálně škodlivých jevů zahrnující páchaní přestupků nebo trestných činů, které jsou přesně vymezeny zákonem O přestupcích č. 200/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů a Trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů“ (Barták 2008, s. 195). „Souhrnem je myšlen součet trestných činů a přestupků spáchaných na jednom území za určitý čas“ (Klimeš 1994, s. 405). Kriminalita je rozdělena na objasněnou a neobjasněnou. Původem toto slovo vychází z latinského názvu, kde je slovem „*crimen*“ označován zločin (<http://en.wikipedia.org/wiki/Crimen>). „Kriminální jednání má řadu zcela různých podob. Někdy k němu dochází programově, pachatel se pro ně rozhodne po zralé úvaze (řemeslný pachatel), jindy jde spíše neschopnost řešit problém jinak (krizový pachatel), rozhodující roli může sehrát i tlak skupiny vrstevníků (zejména u mladistvých pachatelů) atd. Některé zločiny jsou důsledkem silného emocionálního rozrušení (vztek, strach), jiné se naopak vyznačují silným sebeovládáním pachatele (organizovaná loupež)“ (Čírtková 2013, s. 75).

4.2 DELIKVENCE

„Delikvence je rozšířenějším pojmem než kriminalita. Jedná se o nelegální, protiprávní a antisociální jednání, zahrnující jak kriminalitu tak i prekriminalitu.

Do pojmu delikvence jsou zahrnuty i činy jinak trestné a přestupky“ (Svatoš 2009, s. 15). „Může se tak označovat i poklesek či provinění“ (Klimeš 1994, s. 106). „Protiprávní čin je označován jako delikt. Delikvence představuje také činnost porušující platnou mravní normu“ (Petráčková, Kraus 1997, s. 150). Také v zahraničí je pojem delinquency převážně spojován s kriminalitou a prekriminalitou dětí a mládeže.

„Všechny lidské společnosti měly a mají normy určující žádoucí chování lidí. Je to rozsáhlý soubor psaných i nepsaných pravidel a zvyklostí. Normám, na nichž nejvíce záleží, jsou přiřazovány sankce uplatňované při překročení obecně známé meze.“ (Matoušek, Matoušková 2011, s. 111).

4.3 DĚTI A MLÁDEŽ VE VZTAHU K DELIKVENTNÍMU CHOVÁNÍ

Pojem mládež lze s použitím sociologických úvah a studií vymezit takto: „Mládež je věková sociální skupina charakterizovaná obdobím psychického a fyzického dozrávání, postupným sociálním dozráváním na základě začleňování se do pracovního procesu, čímž jsou podmiňovány i specifické zájmy příslušníků této skupiny“ (Budka a kol. 1995, s. 71).

Pod pojmem kriminalita mládeže je zahrnována protispolečenská činnost nedospělců (dětí do 15let), která by jinak byla trestnou činností (tzv. prekriminalita) a trestná činnost mladistvých, kterými trestní zákon označuje osoby, které v době spáchání trestné činnosti dovršily 15 rok a nepřekročily 18 rok věku. V tomto duchu jsou vedeny policejní statistiky kriminality, kde se hovoří o dětech ve věku 6 – 15 let a mladistvých ve věku 15 – 18 let. Dále je pod tento pojem možno zařadit i trestnou činnost tzv. mladých dospělých pachatelů od 18 do 24 let věku (Budka, 1995). V pedagogice se dělení rozlišuje na děti předškolního a školního věku. Samostatně je vyčleňována skupina do patnácti let věku, zpravidla označována jako děti.

Další dělení je na podskupiny dětí a mládeže z hlediska věku:

a) podskupina dětí

- předškolního věku (3 – 6 let)
- mladšího školního věku – s nástupem školní docházky od 6 – 7 let, do začátku
- tělesného a psychického dospívání, tj. asi do 11 – 12 let

- středního školního věku (11 – 14 let)
- věku přechodu do škol II. cyklu, do pracovního poměru (14 – 18 let)

b) podskupina mládeže

- mladiství (15 – 18 let) – odpovídá staršímu školnímu věku
- věku ukončení prvotního vzdělávání a nástupu do zaměstnání nebo studia
- 20 – 25 let
- 25 – 30 let, jde o věkové skupiny charakterizované postupným nabýváním sociální dospělosti (Štípek 1982, s. 20-21)

V literatuře se setkáváme s řadou dalších speciálních pojmů, z nichž lze například uvést delikventní mládež, problémová, ohrožená, narušená, závadová, obtížně vychovatelná, mentálně retardovaná, volná. Při používání těchto pojmů často dochází k jejich nesprávnému výkladu a nejednotnostem.

Mladistvý je osoba ve věku 15 – 18 let.

Nezletilý je osoba ve věku do 15 ti let.

OSPOD odbor sociálně-právní ochrany dětí – tyto jsou zřizovány u pověřených obcí.

V trestním řízení proti mládeži zastupují zájmy dítěte a zároveň činí vlastní opatření.

Provinění je synonymum k pojmu trestný čin, pokud je spáchán osobou do 18-ti let.

Přestupky jsou provinění proti chráněným zájmům společnosti, která jsou méně závažné trestné činy. Přestupky nejsou řešeny soudy, ale příslušnými orgány.

4.4 VRAŽDA A ZABITÍ

Trestného činu vraždy se mladí pachatelé dopouštějí jen velmi výjimečně.

„V důsledku malé síly používají často střelnou zbraň, vzácně se vyskytuje udušení, ubití nástrojem“ (Čírtková 2013, s. 203). Motivace při spáchání tohoto trestného činu je však velmi různorodá. Jedná se především o vraždy a pokusy vražd rodičů nebo osob, kterým je mladý člověk svěřen do výchovné péče. Motivem bývá dosažení určité svobody odstraněním rodičů z důvodu nepřiměřené výchovy nebo týrání mladého pachatele. Dalším motivem může být například odstranění otce jako trýznitele, matky jako alkoholika. Pokud se týká vražd sourozenců, bývá u mladých pachatelů častým motivem zakrývání jiné trestné činnosti, například u případů pohlavního zneužívání mezi sourozenci. Další skupinu motivů vražd tvoří útoky na svědky trestné činnosti mladých pachatelů, např. vrátné a hlídače objektů,

spolupachatele a jiné osoby, které by mohly pachatele prozradit. Hlavním motivem je zde zajištění si vlastní bezpečnosti před trestním postihem. Majetkový motiv vraždy spáchané mladým pachatelem je častý u loupežných vražd na starých nebo bezmocných osobách.

„Sériových vražd se děti a v podstatě i mladiství nedopouštějí, ale zahájení kariéry sériového vraha se připravuje už v dětství a dospívání“ (Čírtková 2013, s. 203).

4.5 UBLÍŽENÍ NA ZDRAVÍ

Trestný čin ublížení na zdraví má u mládeže široké spektrum motivů. Dopouštějí se ho jak jednotlivci, tak celé party. Základními motivy u mladých pachatelů tohoto trestného činu jsou například touha po prosazení se jako fyzicky vyspělá osobnost, vynucení si ústupků u vrstevníků, vyniknout v partě, vyrovnat se určitému idolu. Tato trestná činnost je i přes zdravotní následky u poškozených mnohdy latentní, neboť poškození případ neoznámí často z pocitu studu nebo obavy před novým útokem ze strany pachatele. Zdeněk Martínek (2015) ve své knize uvádí, že při ublížení na zdraví dochází k tzv. přímé agresi, což znamená, že agresor svoji oběť bije a napadá fyzicky například kopnutím, úderem či za pomoci nějakého předmětu. Ve školním prostředí se s touto agresí můžeme setkat ve formě záměrného fyzického ubližování – tzv. šikany.

4.6 LOUPEŽ

Trestný čin loupeže páchaný mladými pachateli je taktéž často latentní. Latence je do značné míry ovlivněna tím, že pachatelé si jako objekt útoku v mnohých případech vybírají slabší jedince, které zastrašováním odrazují od oznámení skutku. Motivem loupeží bývá snaha o opatření si nějaké věci nebo finanční částky, kterou má poškozený u sebe. Majetkový motiv se také objevuje u loupeží spáchaných na nemocných či přestárých osobách. Této trestné činnosti se dopouštějí jak jednotlivci, tak celé skupiny. Samostatnou skupinou případů loupeží s majetkovým motivem jsou případy tzv. „uspávaček“, tedy mladistvých prostitutek, které za použití uspávacích prostředků přivedou lší zákazníka do stavu bezmocnosti a poté mu odcizují především finance a šperky.

Motiv obstarání si prostředků k vlastní obživě se vyskytuje u těch pachatelů loupeží, kteří jsou na útěku z domova nebo výchovných a diagnostických ústavů. Tito pachatelé převážně napadají starší a osamělé osoby.

Do samostatné skupiny násilné trestné činnosti mládeže je možno zařadit případy „šikany“. K této trestné činnosti zpravidla spojené s omezením osobní svobody, vydíráním, ublížením na zdraví, dochází zpravidla na středních a učňovských školách a jejich internátech. Jedná se o vyžadování různých služeb, například úklidu, nošení osobních věcí, vypracovávání školních úloh. Další projevy jsou spojeny s kupováním cigaret, alkoholu, odevzdáním svačín a finančních prostředků. V některých případech je poškozený nucen k vykonání zbytečných a ponižujících činností. Tohoto jednání se zpravidla dopouštějí silnější jedinci nebo skupina, proti jednotlivci stojícímu mimo kolektiv. K celému jednání dochází s vědomím kolektivu, který však nijak neprotestuje. Tato trestná činnost je vysoce latentní, ke zjištění dochází zpravidla tehdy, dojde-li k nějakému úrazu, či se poškozený vzepře nějakým činem, jehož prošetřování ukáže na celé pozadí. Pachatelé jsou fyzicky vyspělí jedinci, většinou s nižším intelektem, často trpící vlastními komplexy, které si kompenzují jednáním na úkor poškozeného.

4.7 VANDALISMUS

Vandalismus je odvozen od názvu kmene Vandalů, kteří v roce 455 vyplenili město Řím. „Vandalismus žije sám ze své podstaty. Nevypočitatelný, pro okolí nesmyslný a iracionální akt násilí vůči bezbrannému terči spolehlivě vzbudí šok a pozornost okolí, pachateli to pak přináší větší pocit spokojenosti“ (Čírtková 2013, s. 155). Pro toto jednání většinou tedy pachatel nemá žádný motiv a nepřináší mu ani žádné materiální obohacení, koná tak jen pro vlastní potěšení či pro potřebu odreagovat se. K tomuto jednání dochází velmi často pod vlivem alkoholu či drog. Ničení a poškozování může být namířeno nejen proti neživým objektům, kterými mohou být například pouliční odpadní nádoby, lavičky v parku, veřejná zeleň, náhrobky či zaparkovaná motorová vozidla, ale i proti živým tvorům kterými mohou být psy, kočky či hospodářská zvířata. Přesto, že širokému okolí toto jednání připadá nesrozumitelné, tito pachatelé většinou přesně vědí, čeho se dopouštějí a nemají pocit viny, nejedná se tedy o duševně narušené jedince s vážným psychickým onemocněním.

Pokud se ptáme na důvody, které je motivují k tomuto jednání, zpravidla nám nedokáží na tuto otázku věrohodně odpovědět.

4.8 JINÁ NÁSILNÁ TRESTNÁ ČINNOST MLÁDEŽE

K násilné trestné činnosti mládeže dochází od počátku 90. let v souvislosti s činností extremistických skupin a hnutí jako skinheads, punk, anarchisté, satanisté apod. K tomuto můžeme řadit i skutky spáchané fanoušky při sportovních utkáních. Zde má však motivace jiný podtext a museli bychom ji uvádět do souvislosti s psychologickou teorií davového chování.

Další oblastí, u které bych se zde ráda zastavila, je lidská sexualita a tedy sexuální chování mladého jedince. Sex jako základní lidská potřeba má v životě člověka značnou úlohu. Je výrazným motivačním faktorem jednání prakticky po celý život. Z těchto důvodů normy demokratické společnosti respektují význam sexuality v životě člověka a právní řád poskytuje ochranu osobnosti, důstojnosti člověka a zajišťuje jeho právo svobodného rozhodování v otázkách pohlavního života. „S výjimkou vraždy je znásilnění považováno za nejvíce zraňující zločin mezi dospělými. Pokud jde o trauma oběti, představuje znásilnění pravděpodobně nejvíce prostudovaný individuální trestný čin“ (Čírtková 2013, s. 183).

Mravnostní trestní činy nazýváme takové trestné činy, jejichž skutková podstata je směřována proti různým chráněným společenským řádům, ale jejichž mravnostní charakter z těchto zájmů buď vyplývá, nebo jejich skutková podstata může být naplněna typickým jednáním sexuálního obsahu. Mravnostní trestné činy neohrožují pouze poškozené osoby, ale ve svém druhotném účinku narušují interpersonální vztahy, veřejný pořádek a občanské soužití. Mají tedy široký dopad.

Kriminalistická metodika dělí mravnostní trestnou činnost do dvou základních skupin:

- mravnostní trestná činnost páchaná mezi dospělými a mezi mladistvými
- mravnostní trestná činnost páchaná na mládeži

Z vyhodnocení mravnostní trestné činnosti vyplývá, že pouze některé skutky výrazně ovlivňují její kvalitu.

Jedná se o:

- trestné činy znásilnění
- trestné činy pohlavního zneužívání

„Je nutné si uvědomit, že jak je různorodá mravnostní trestná činnost, jsou různorodé i její příčiny. Pro skupinu sexuálních deliktů jsou typickými příčinami psychické abnormality se sklony až k sexuální patologičnosti. Značnou roli sehrává i zanedbanost mravní a sexuální výchovy, nepříznivě se uplatňuje i vliv alkoholu“ (Budka a kol. 1995, s. 54-55).

Především v době dospívání se u mládeže projevuje zvýšený zájem o druhé pohlaví způsobený pohlavním dozráváním mladého člověka.

Motivem případů pohlavního zneužívání mezi mládeží bývá především snaha o získání informací a zkušeností z oblasti pohlavního života. Často bývá pohlavní styk uskutečněn na základě citlivých vztahů a vazeb mezi partnery, z nichž jednomu ještě není patnáct let, avšak oba partneři po něm touží. K oznámení těchto trestných činů dochází zpravidla s velkým časovým odstupem a to většinou nikoliv poškozenými, ale rodiči, zdravotnickým personálem, pedagogickými pracovníky, někdy i na základě zjištění těhotenství. „Vztahové znásilnění se odehrává na pozadí původních kontaktů nebo sympatií mezi pachatelem a obětí. Oběť je zaskočena či zmatena tím, že po neutrální či přátelské interakci dochází na sexuální násilí“ (Čírtková 2013, s. 184).

K případům pohlavního zneužívání dochází i jiným způsobem, bez vykonání soulože. Tyto skutky bývají zpravidla spojeny s omezením osobní svobody. Dochází k nim na internátech u dospívající mládeže. Někdy jsou tyto skutky páčány i na společných večírcích mládeže v bytech nepřítomných rodičů. Motivem nepřítomných rodičů bývá snaha o poznání druhého pohlaví, někdy i vlastní pohlavní uspokojení, ale i snaha o potupu určitého jedince, jeho znevážení před kolektivem a podobně. Samostatným motivem pohlavního zneužívání je například jednání mladého pachatele s psychickou sexuální úchylkou, který svým jednáním kompenzuje své sadistické sklony, brutalitu nebo sklony k homosexualitě. „U lidí je sexuální agrese spojena se sexuálním napadením, s pokusem o znásilnění, znásilněním dokonaným či sexuálním obtěžováním. Extrémními formami sexuální agrese jsou sexuální deviace – sadismus, masochismus, sadomasochismus“ (Martínek 2015, s. 78). Trestný čin znásilnění není častým. Vzhledem k jeho vysoké latenci je nutno se tomuto protispolečenskému jevu věnovat. Pachatelé těchto skutků jsou osoby končící období adolescence. Motivace těchto osob bývá ovlivněna především potřebu poznání vjemů, které jsou původními znaky pohlavního styku. Podle intenzity útoku je v některých

případech znásilnění možno zjišťovat podstatu motivu. Je možné předpokládat u pachatele, který do té doby neměl pohlavní styk, že jeho jednání bude agresivní jen po dobu aktivního odporu poškozené.

Motivy mladých pachatelů při páchání tohoto trestného činu vycházejí z fyzického a psychického vývoje mladého pachatele a jeho snah po jeho poznání druhého pohlaví. Samostatnou skupinou motivů znásilnění pak tvoří například navedení jiné osoby k provedení tohoto činu, sázka mezi členy party, zdánlivě vyzývavé a koketní jednání poškozené. „Psychologicky vzato představují pachatelé znásilnění značně rozmanitou skupinu. Je například srozumitelné, že výrazné odlišnosti co do psychologických charakteristik shledáme mezi pachateli vztahového a útočného znásilnění“ (Čírtková 2013, s. 194).

Příklady skupinového znásilnění jsou nejčastěji motivovány snahou o pokoření poškozené, trestem za její chování vůči partě a podobně. Příznaky znásilnění, při kterých mladý pachatel nebo parta využívá bezmoci poškozené, jsou motivovány potřebou nebo touhou po pohlavním styku, ale i prostým využitím bezradnosti poškozené. Motiv je možno předpokládat podle toho, zda byl bezbranný stav vyvolán záměrně, nebo se do něj poškozená přivedla vlastní činností a vůlí, například požitím alkoholu či léků. Tyto příklady bývají často páchány na místech, kde dochází k nadměrnému požívání alkoholických nápojů, například domácích oslavách, diskotékách, tanečních zábavách a koncertech.

Mezi specifika trestného činu znásilnění mladými pachateli patří, že poškozené z obav dalších nepříjemností spojených například s vyšetřováním, tyto trestné činy neoznamují. „Následky znásilnění jsou v literatuře shrnovány pod pojem „rape trauma“ (česky trauma ze znásilnění). Jde o termín podobné diagnostické hodnoty jako například syndrom týrané ženy. Uplatňuje se pouze jako polooficiální nálepka zastupující především obecně platnou kategorii posttraumatické stresové poruchy“ (Čírtková 2013, s. 187).

Dalším specifikem bývá i častá smyšlenost oznámených případů ze strany poškozené z důvodu strachu před možným těhotenstvím, nebo pohlavní choroby zjištěné při lékařském vyšetření.

Často diskutovaným společenským problémem je i prostituce. Sama o sobě trestná není, ale přenáší s sebou velké množství dalších problémů. Nejproblematičtější jsou silniční a pouliční prostituce. Zhruba 90% jsou dívky ve věku do 18 let. Motivace dívek k této

činnosti je různorodá a je ovlivněna tím, zda dívky provádějí prostituci dobrovolně, nebo k ní jsou nuceni rodinou či pasákem. Nejčastější je motiv finanční, ale mnohdy je motivem získání financí na nákup drog. Zejména u dívek, které jsou na útěku z domova nebo výchovného ústavu motivace k prostituci vychází z potřeby získání prostředků na základní obživu.

5 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DELIKVENTNÍ CHOVÁNÍ ADOLESCENTA

„Prvním stadiem potírání kriminality je zavedení dobrého chování ve školách. Systém pozitivních předpokladů spolu s podporou a vyžadováním dobrého chování může hrát důležitou roli při neutralizaci negativních vlivů na žáka. První roky školní docházky mohou být pro vypěstování prosociálního chování zcela zásadní“ (Kyriacou 2005, s. 147).

5.1 RODINA

„Rodina patří k základním socializačním činitelům. Rodina je pro dítě první sociální skupinou a pro většinu dětí zůstává nejdůležitější skupinou po celé dětství“ (Fontana, 2003). Trend rodiny v poslední době je však odlišný, snižuje se počet nově uzavřených manželství, zvyšuje se rozvodovost a klesá porodnost. Tradiční rodina ztrácí na významu a stále více narůstá počet rodin, kde o dítě pečuje pouze jeden z rodičů. Tradiční role ženy v rodině se změnila. Ženy se emancipují, plánují si svůj život, těhotenství a neplní již tolik roli hospodyně a vychovatelky, jak tomu bylo zvykem v minulosti. Toto jednání se však dostává do konfliktu s potřebami dítěte a jeho odpovědnou výchovou.

„Výchova rodiče i vychovatele by měla být pro každé dítě naprosto čitelná, což opět znamená nastavení jasných pravidel „*co za co bude*“. Čitelný rodič podporuje ve svém dítěti jistotu, že každý problém se dá vyřešit, a pokud nastane prohřešek, ponese si za něj dítě určitý přirozený následek, kterým bude tento přestupek vyřešen“ (Martínek 2015, s. 82-83).

Současná uspěchaná doba, kdy oba rodiče jsou plně vytíženi svým zaměstnáním, kterému se často věnují nad rámec zákonem stanovené pracovní doby, kdy se ze své práce vracejí vyčerpaní, nervózní a na dítě jim nezbyvá prakticky žádný čas kromě času nutného k zajištění základních potřeb. V těchto rodinách, kde dítě nemá dostatečné rodinné vazby a kde chybí i vazba na zdravou sociální skupinu lidí mimo rodinu, je dítě více ohroženo. „Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později mezi dítětem a otcem a dítětem a dalšími členy rodiny, je klíčovým činitelem osobnostního vývoje. Vrozeným základem pevné vazby mezi osobami v rodině je tzv. vazbové chování, pozorovatelné i u zvířat“ (Matoušek, Matoušková 2011, s. 42).

5.2 ŠKOLA

Škola má jasně daná pravidla chování stanovená určitým školním řádem, který je odlišný od domácího prostředí. Pravidla v rodinném prostředí by měla být volnější, ale pevně stanovená a pro dítě tedy jasná, snadno čitelná. Zdeněk Martínek (2015) dělí hranice (pravidla) chování na dva případy:

Děti, které mají domácí pravidla příliš volná (liberální), mají pocit, že všechno mohou, škola se svým školním řádem se pro ně stává naprosto nepochopitelným prostředím. Tyto děti většinou využívají agresivní chování k prosazování se vůči svým spolužákům a zároveň toto chování považují za normální. V tomto případě je jediná možná náprava ve změně rodinného systému.

Děti, které mají domácí pravidla velmi přísná (striktní). V některých případech je jejich výchova vedena až s vojenským drilem, kde vše je dopředu naplánováno a vedeno podle přísného řádu, kdy jakékoli pochybení je tvrdě trestáno, v tomto případě si dítě se školním řádem neumí poradit, je pro něj velmi volný. Bohužel s těchto dětí velmi často vyrůstají tzv. „kultivovaní agresori“, uplatňující vůči svým spolužákům promyšlenou skrytou agresi.

Velmi důležitým je tedy především vztah mezi rodinou a školou, ale i správná komunikace (interakce) mezi učitelem a žákem. „Interakce mezi učitelem a žákem se podílí na kvantitě i kvalitě celého výchovně-vzdělávacího procesu a nemalou měrou spoluurčuje jeho výsledky“ (Holeček 2014, s. 111). Za problémové dítě je zpravidla označován žák, který svými výkony, chováním, reakcí na výchovu i svými sociálními kontakty se nalézá mimo normu. „Západní země v nestejně míře realizují programy spolupráce rodiny a školy. Vědomí podpořené i výsledky výzkumu, že dobrá spolupráce rodiny a školy zlepšuje motivaci dětí pro učení a jejich výsledky ve škole, je v Evropě široce uznáváno. Škola je dnes ve všech demokratických zemích koncipována jako otevřená instituce, která chce spolupracovat s rodiči i s místní komunitou“ (Matoušek, Matoušková 2011, s. 72).

5.3 VRSTEVNICKÉ VZTAHY

„Každý člověk je od narození členem mnoha skupin, jejichž tlaku je neustále vystavován. Příslušnost ke skupině je pro jednotlivce buď dobrovolná – mluvíme potom o příslušnosti k neformální skupině -, nebo je podmíněna vnějšími okolnostmi – potom

hovoříme o formální skupině. Formální skupinou je např. škola, širší rodina apod.“ (Martínek 2015, s. 87). Neformální skupina je většinou ta závažnější pro vznik agrese a vlivu party. Jedinec má potřebu identifikace s normami, které u těchto skupin platí a velmi významnou roli zde sehrává i fenomén vůdce, který se stává vzorem pro ostatní členy této party. „Pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory a vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování“ (Matoušek, Matoušková 2011, s. 83). Motivem delikventního chování bývá touha, předvést se před členy party nebo dívkou. Tohoto jednání se také v drtivé většině dopouštějí chlapci, kteří jsou členy delikventní party utvářející se z podskupin, která se dobře zná, například spolu chodí do stejné školy, nebo bydlí ve stejném městě či městské čtvrti. Častým skutkem páchaným mladistvými jsou drobné krádeže, kdy předmětem zájmu bývají finanční prostředky nebo drobné cenné věci. Motivem bývá snaha o získání finančních prostředků pro vlastní potřebu.

„Nároky na konformitu jsou ve vrstevnické skupině mládeže obvykle vyšší než ve všech jiných skupinách. Zahrnují nejen způsob vyjadřování, ale i úpravu zevnějšku, druh preferované hudby, způsob chování k opačnému pohlaví, postoj ke škole, případně k práci, k rodičům, k sexualitě, ke kouření, k drogám, k alkoholu atd.“ (Matoušek, Matoušková 2011, s. 83).

Mladistvé delikventy můžeme rozdělit na dvě skupiny:

1.) Vůdce party je osoba mladistvá – tyto party mají pevnou vnitřní organizaci, motivace jednotlivých členů bývá různorodá. Od touhy po získání financí, snahou něco si dokázat, získání postavení v partě až po snahu nenechat se zahanbit před ostatními členy party. Delikventní činnost je vůdcem plně organizována a předmět zájmu bývá ovlivněn možnostmi realizace.

2.) Vůdce party mladistvých je osoba dospělá – zpravidla recidiva. V těchto skupinách bývá přísná organizace a projevují se i prvky konspirace. Motiv je jednoznačně projevují se i prvky konspirace. Motiv je jednoznačně převládající, touha po získání financí pro vlastní potřebu. Předmětem zájmu bývá cokoli, co je možné v danou chvíli zpeněžit. Vloupaní jsou pečlivě naplánovaná. Do prostředí této skupiny lze těžko proniknout, neboť zde bývá u členů obava

z pomsty vůdce v případě prozrazení. Objevuje se snaha mladých pachatelů vůdce krýt a brát obvinění na sebe.

„U dětí frustrovaných nízkou podporou rodiny je pravděpodobné, že potřeba kladného přijetí vrstevnickou skupinou bude ještě silnější než u dětí s dobrým rodinným zázemím. Na tyto děti má vůdce party velký vliv a také ho využívá“ (Matoušek, Matoušková 2011, s. 83).

6 CÍL EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ, HYPOTÉZY

Hlavním cílem empirického šetření této bakalářské práce bylo zjistit, jak velké procento žáků středního odborného učiliště se dopouští delikventního chování, vzhledem k tomu, že negativní protispolečenské jednání se odehrává hlavně ve volném čase mládeže, bylo záměrem výzkumu zjistit a zmapovat způsob trávení volného času, ale i rodinné poměry, ve kterých tito mladí lidé žijí.

Výzkumná sonda obsahovala:

- Zjištění rodinného prostředí, rodinných poměrů a jeho vliv na žáka
- Zjištění způsobu trávení volného času žáka
- Zjištění zda a jak často se žáci setkávají s kriminalitou a delikvencí
- Zjištění zda mají zkušenost s návykovými látkami, popř. jaká je tato konkrétní zkušenost

Cílem této bakalářské práce bylo, zjistit kolik žáků středního odborného učiliště se podílí na celkové kriminalitě a delikventním chování, na základě tohoto cíle jsem si stanovila následující hypotézy:

H1 – Větší počet žáků, kteří se dopouštějí delikventního chování, pochází z méně vzdělaných rodin.

H2 – Mladiství delikventi tráví nejvíce času hrou na PC.

H3 – Největší procento delikventního chování je majetkového charakteru.

H4 – Největší závislost mládeže je na alkoholu.

Vyhodnocení stanovených hypotéz

Hypotéza číslo jedna

Výzkumné šetření tuto hypotézu potvrdilo, neboť dvě třetiny všech respondentů se s tímto názorem shodly.

Hypotéza číslo dvě

Tato hypotéza se nepotvrdila, z výzkumu vyplynulo, že nejvíce respondentů je pod vlivem vrstevnických skupin a kamarádů. To se týká stejně chlapců jako dívek.

Hypotéza číslo tři

Tato hypotéza se potvrdila, většina zkoumaných respondentů považuje ve svém okolí za nejčastější, delikventní chování majetkového charakteru.

Hypotéza číslo čtyři

Ve výzkumném šetření byla tato hypotéza vyvrácena, ve zkoumaném vzorku nejvíce dominovalo kouření cigaret, nikoli pití alkoholu.

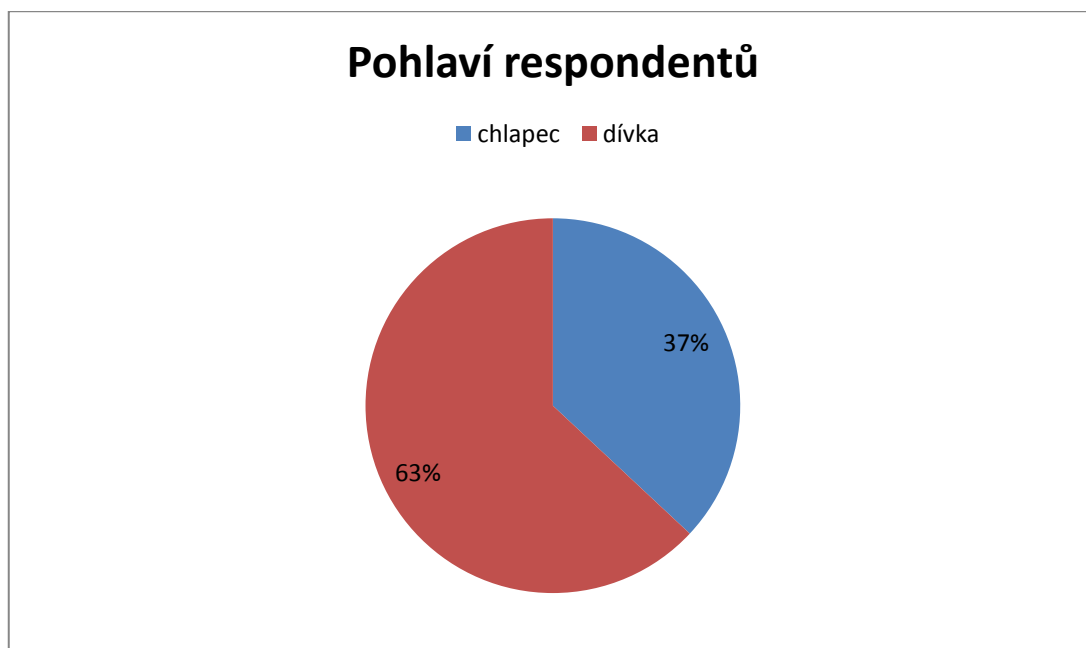
6.1 METODA EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ

Pro tuto svoji bakalářskou práci jsem ke sběru dat zvolila metodu dotazníkového šetření, a to především pro jeho menší časovou náročnost a větší jednoduchost pro respondenty. Dotazník jsem během vyučovací hodiny ve vytištěné podobě rozdala mezi žáky, kteří jej v průběhu této hodiny vyplnili. Dotazník, který je o 20 položkách, byl zcela anonymní. Respondenti měli dostatek času a možnosti se k uvedeným tématům vyjádřit. Zadaný dotazník byl polootevřený, oslovení respondenti měli možnost v dotazníku zvolit i více odpovědí na každou zadanou otázku, popřípadě se podrobněji písemně vyjádřit ke každé z nich.

V průběhu výzkumu na středním odborném učilišti jsem získala 92 vyplněných použitelných dotazníků z čehož bylo 34 chlapců a 58 dívek. Velký důraz byl kladen na to, aby se jednalo vždy o studenty ze stejného ročníku studia, v tomto případě šlo o studenty 2. ročníku. Většině respondentů bylo v době dotazníkového šetření 16 let.

6.2 VYHODNOCENÍ EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ

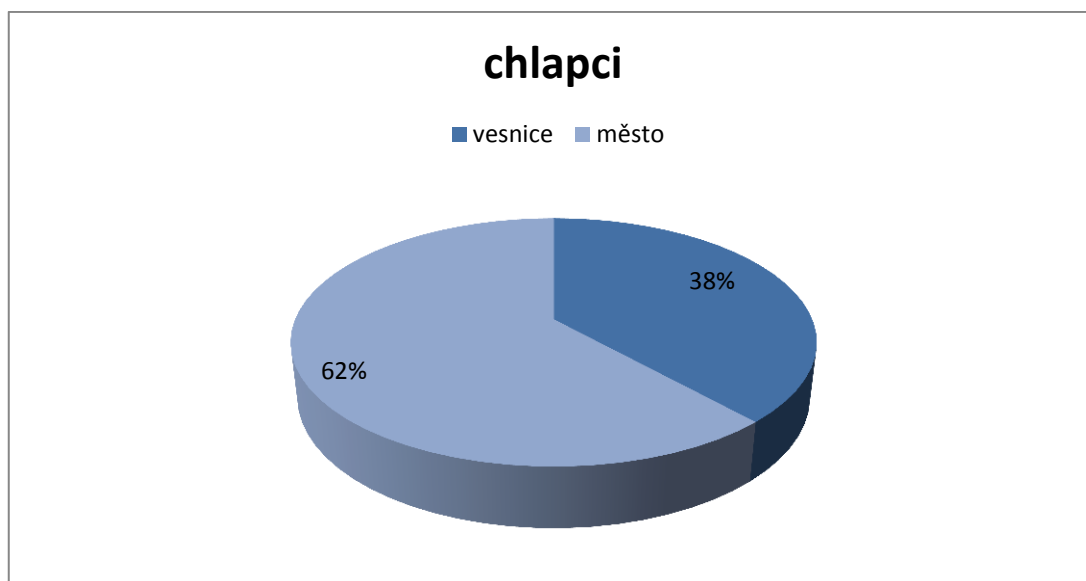
Otázka č. 1 – Jsi chlapec nebo dívka

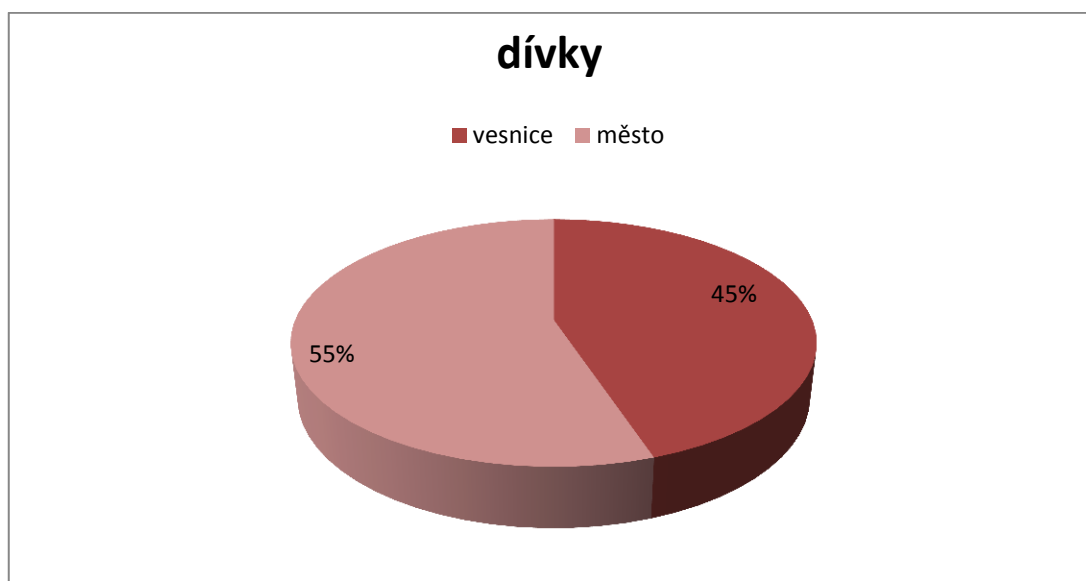
Graf č. 1 – Pohlaví respondentů

První otázkou jsem respondenty roztřídila podle pohlaví. Celkový počet respondentů byl 92 žáků, z nichž bylo 34 chlapců (37 %) a 58 dívek (63 %).

Otázka č. 2 – Bydliště respondentů

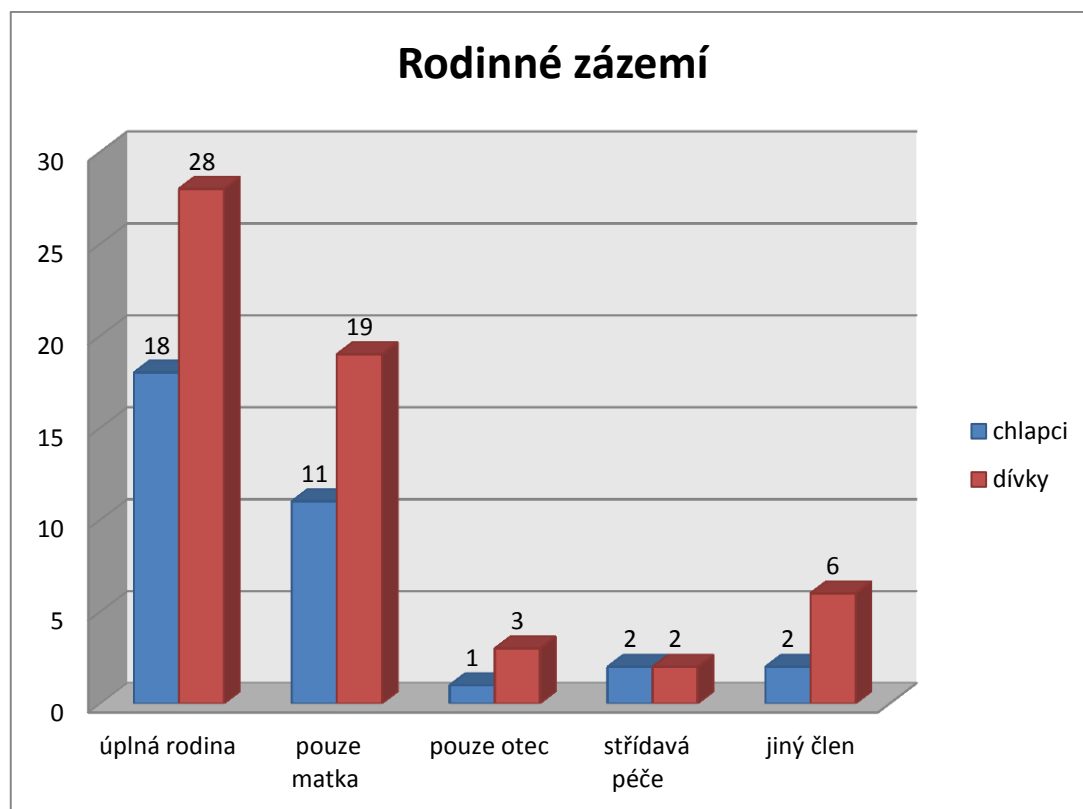
Graf č. 2.1 – Bydliště respondentů - chlapci

Graf č. 2.2 – Bydliště respondentů - dívky

Z celkového počtu 34 chlapců žije na vesnici 13 (38 %) a ve městě 21 (62 %) chlapců. Z celkového počtu 58 dívek žije na vesnici 26 (45 %) a ve městě 32 (55 %) dívek. Tuto otázku jsem položila z toho důvodu, že na delikventní chování žáků má vliv nejenom školní prostředí, ale i místo, kde žijí a vyrůstají.

Otázka č. 3 – Rodinné zázemí studentů

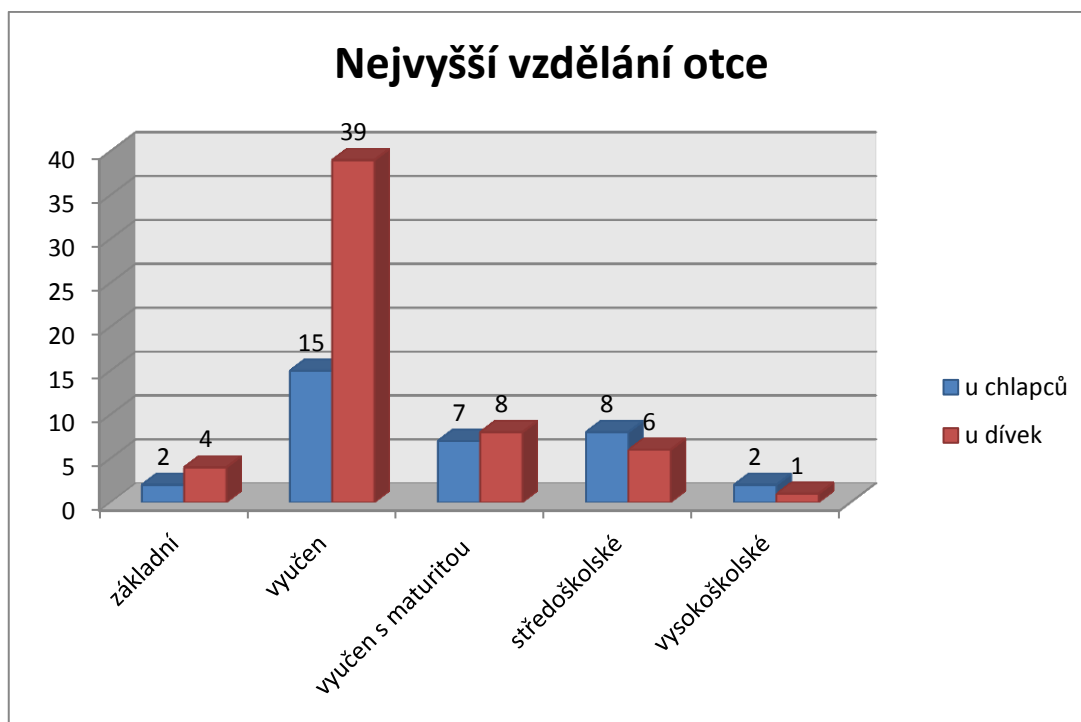

Graf č. 3 – Rodinné zázemí

Z celkového počtu 92 respondentů žije chlapců 18 (53 %) v úplné rodině, 11 (32 %) pouze s matkou, 1 (3 %) s otcem, 2 (6 %) ve střídavé péči a 2 (6 %) v jiném rodinném prostředí. Dívky žije 28 (48 %) v úplné rodině, 19 (33 %) pouze s matkou, 3 (5 %) s otcem, 2 (4 %) ve střídavé péči a 6 (10 %) v jiném rodinném prostředí (např. s babičkou a dědou, v dětském domově).

Tato otázka byla položena záměrně, neboť právě rodinné prostředí je nejdůležitějším faktorem, které ovlivňuje vývoj jedince a může být hlavním spouštěčem k vzniku nežádoucího chování mladistvých, které může vyvrcholit až delikvencí.

Otázka č. 4 – Vzdělání rodičů - otce

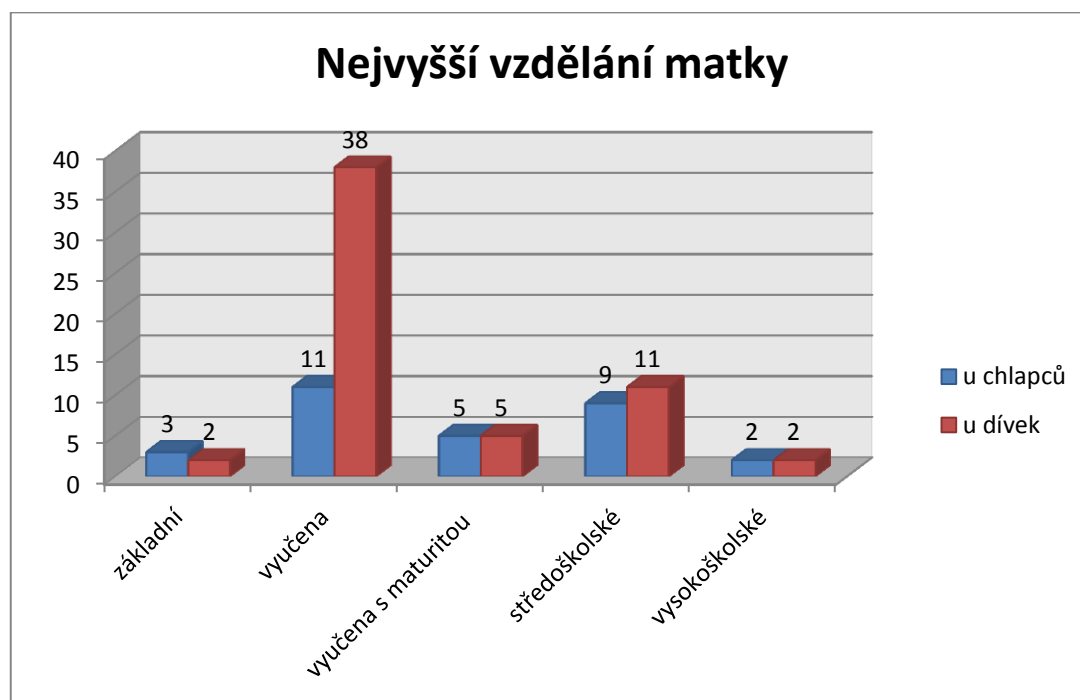

Graf č. 4a – Nejvyšší vzdělání otce

V následující otázce jsem porovnála vzdělání otce u chlapců a dívek. Jak vyplývá z grafu, u chlapců je nejvíce otců 15 (44 %) vyučených a nejméně 2 (6 %) mají vysokoškolské vzdělání, 2 (6 %) mají základní vzdělání.

U dívek je nejvíce otců 39 (67 %) vyučených a nejméně 2 (2 %) má vysokoškolské vzdělání.

Otázka č. 4 – Vzdělání rodičů – matky

Graf č. 4b – Nejvyšší vzdělání matky

V následujícím grafu jsem porovнала vzdělání matky u chlapců a dívek.

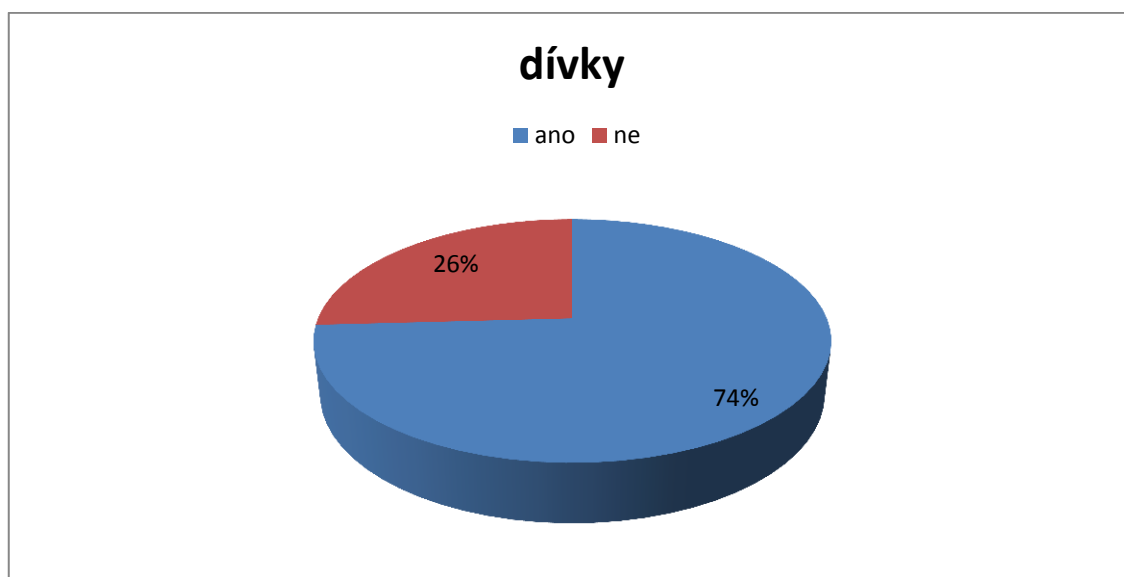
U chlapců je nejvíce matek 11 (36 %) vyučených a nejméně 2 (7 %) mají vysokoškolské vzdělání.

U dívek je nejvíce matek 38 (66 %) vyučených a nejméně vzdělaných a nejméně 2 (3 %) má vysokoškolské vzdělání, 2 (3 %) má základní vzdělání.

Vzdělanost rodičů je důležitým faktorem, který ovlivňuje myšlení a chování dětí a trávení volného času potomků. Z toho plyne, jak se rodina k adolescentovi chová, dává mu předpoklady do dalšího života.

Otázka č. 5 – Znalost rodiče jak, s kým a kde tráví student, svůj volný čas

Graf č. 5.1 – Znalost rodiče jak, s kým a kde tráví student, svůj volný čas - chlapci

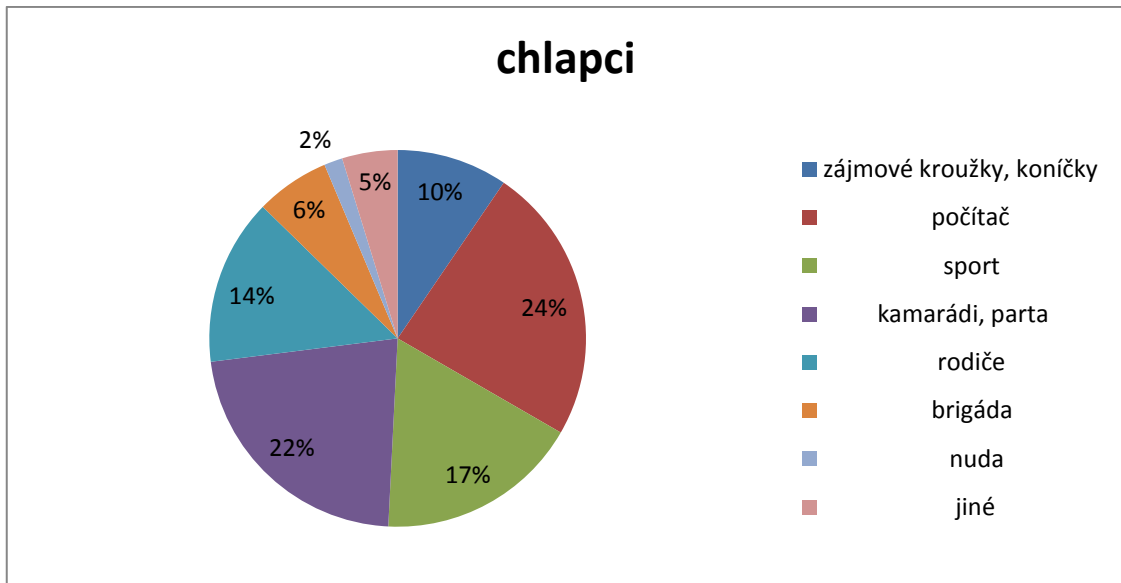
Graf č. 5.2 – Znalost rodiče jak, s kým a kde tráví student, svůj volný čas – dívky

Z celkového počtu 34 chlapců, rodiče ve 22 případech (65 %) znají, jak, kde a s kým jejich dítě tráví svůj volný čas, ve 12 případech (35 %) tomu tak bohužel není.

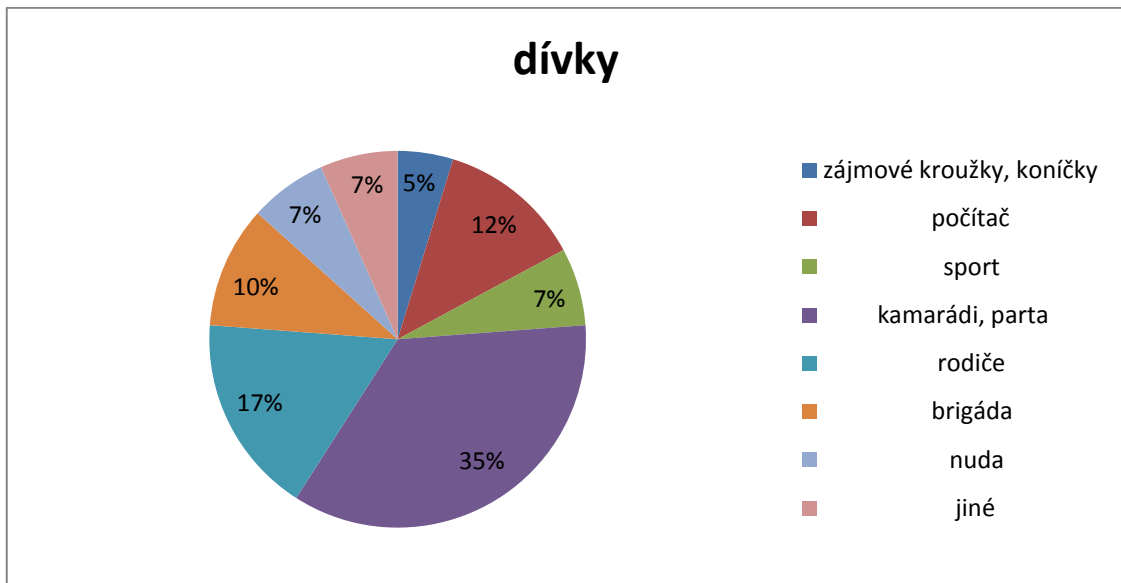
Z celkového počtu 58 dívek, rodiče ve 43 případech (74 %) znají, jak, kde a s kým jejich dítě tráví svůj volný čas, u 15 případů (26 %) tomu tak bohužel není.

Z uvedeného průzkumu tedy vyplývá, že se většina rodičů u chlapců i dívek zajímá, jak jejich dítě svůj volný čas tráví.

Otázka č. 6 – Jak nejčastěji studenti tráví svůj volný čas

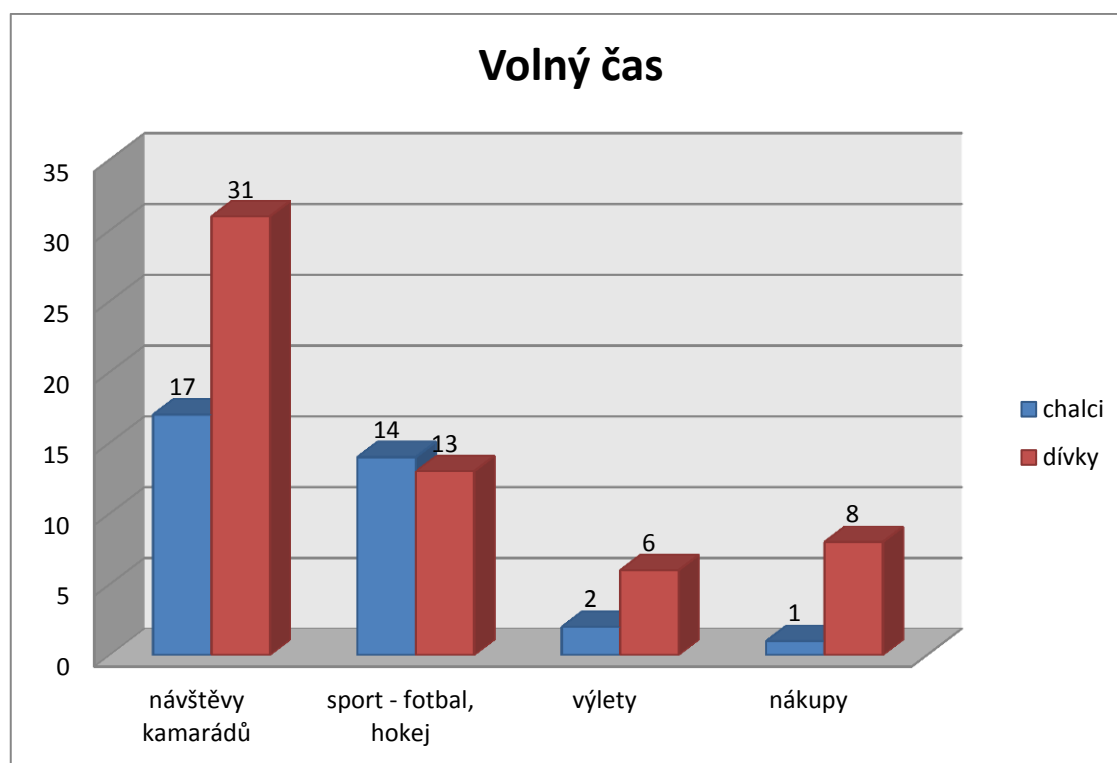
Graf č. 6.1 – Jak nejčastěji studenti tráví svůj volný čas - chlapci

Graf č. 6.2 – Jak nejčastěji studenti tráví svůj volný čas – dívky

U této otázky si většina respondentů vybrala více odpovědí nabízených dotazníkem. Je zde patrné, že chlapci nejraději tráví svůj volný čas u počítače, následně s kamarády a partou, nebo sportem. U dívek také nejvíce převažují kamarádi a parta, ale svůj volný čas rády tráví s rodiči nebo u počítače. U obou skupin si nezanedbatelné množství studentů ve svém volném čase přivydělává prostřednictvím brigády.

Otázka č. 7 – Jakým způsobem studenti tráví svůj volný čas s kamarády

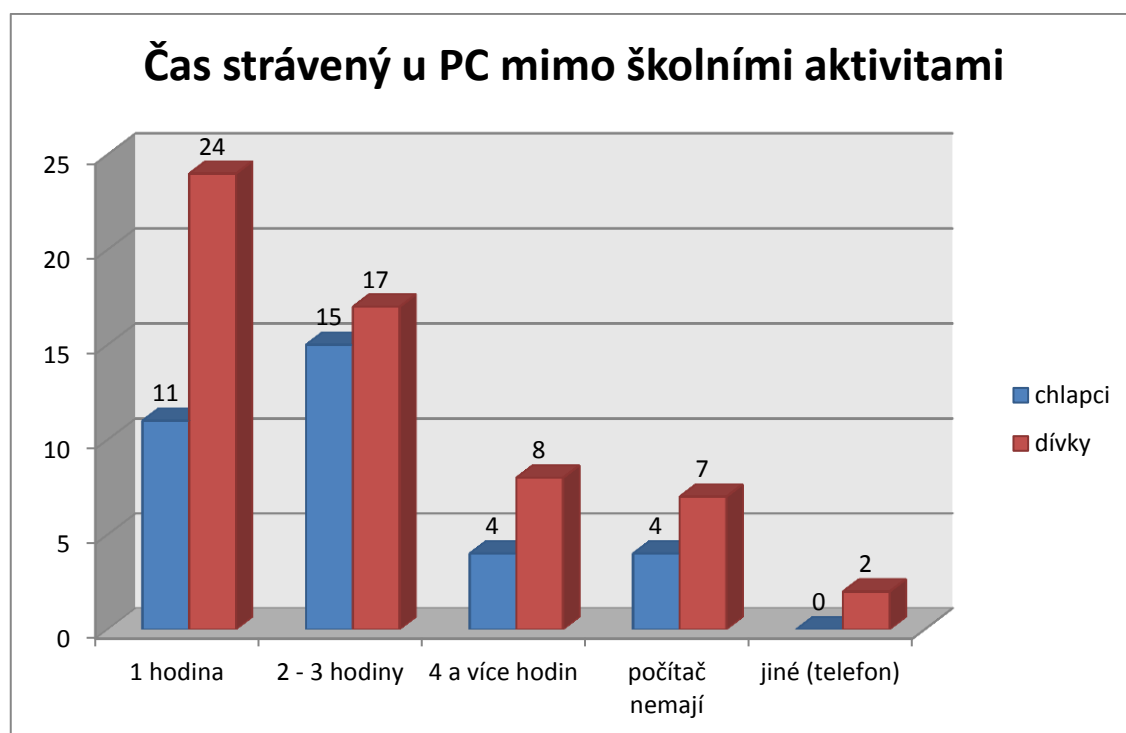

Graf č. 7 – Způsob trávení volného času s kamarády

Vzhledem k oblíbě trávení volného času chlapců a dívek společně mezi svými kamarády, jsem se rozhodla upřesnit způsob trávení volného času a porovnat rozdíly ve společně stráveném čase u obou pohlaví.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že chlapci dávají přednost především návštěvám kamarádů 17 (50 %) a sportu – fotbalu, hokeji 14 (41 %). Děvčata také preferují návštěvy kamarádů a kamarádek 31 (54 %) a sport – převážně dámské posilovací cvičení 13 (22 %).

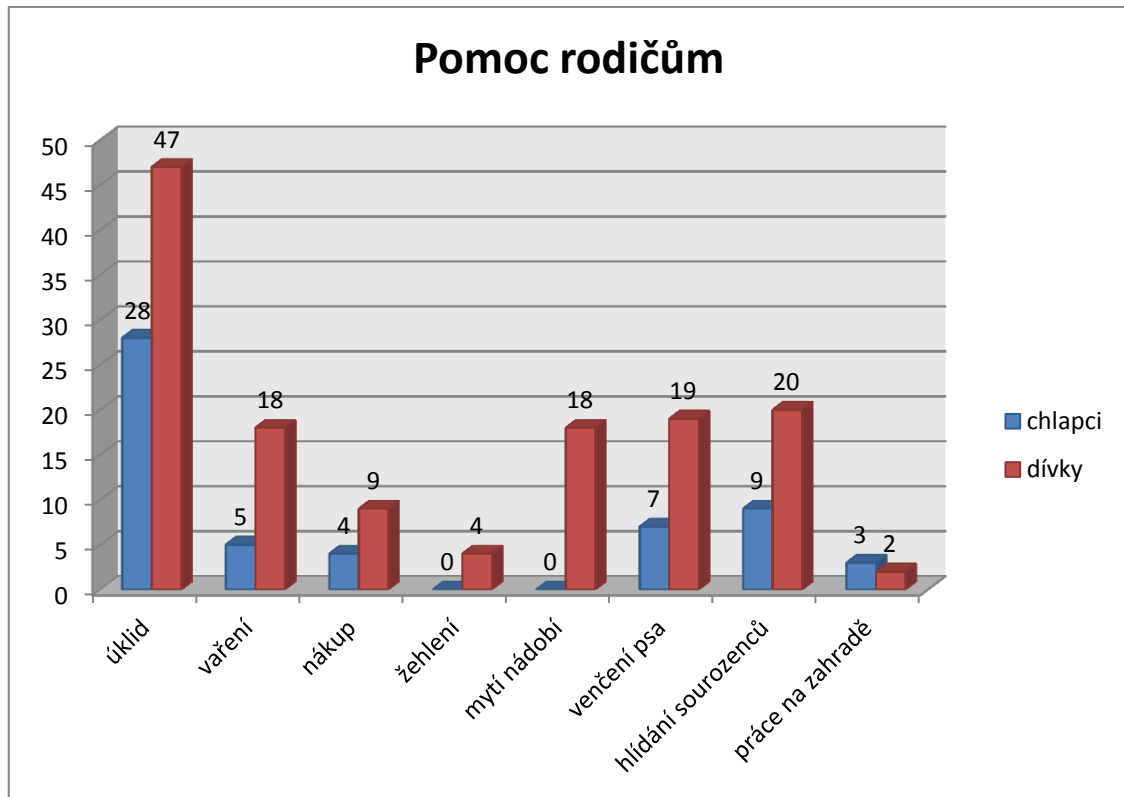
Otázka č. 8 – Délka času tráveného denně u počítače mimo školními aktivitami

Graf č. 8 – Čas strávený u PC mimo školními aktivitami

Respondenti, kteří se podrobili, dotazníkového šetření uvedli, že délka času stráveného u počítače mimoškolními aktivitami u chlapců je nejčastěji 15 (44%) 2 – 3 hodiny u dívek, které denně tráví u počítače 24 (41%) 1 hodinu. Ostatní dotázaní se počítači vůbec nevěnují anebo jen zřídka. Jen ve dvou případech z dotazovaných jsem zaznamenala, že počítač doma nemají.

Otázka č. 9 – Způsob pomoci rodičům

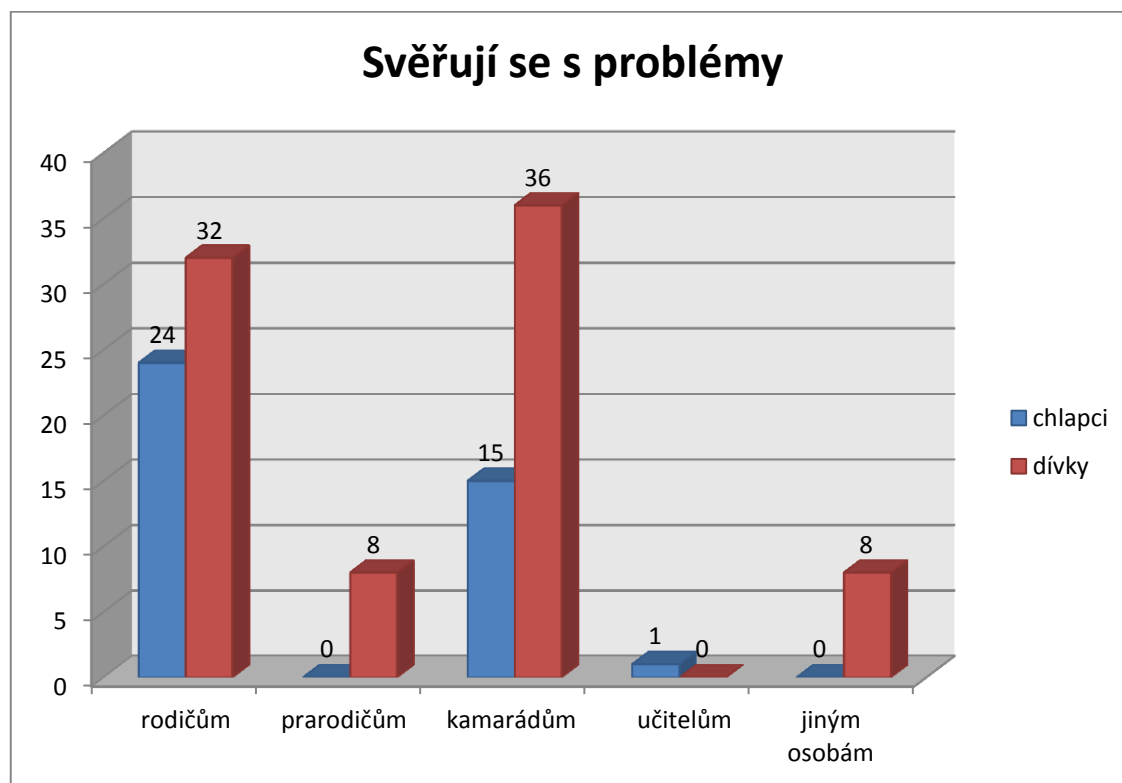

Graf č. 9 – Pomoc rodičům

Dotazníkové šetření ukázalo, že nejvíce chlapců pomáhá svým rodičům s úklidem 28 (50 %), s hlídáním sourozenců 9 (16 %) a venčením psa 7 (13 %).

U dívek je to většinou úklid domácnosti a různé drobné domácí práce 47 (34%), hlídání sourozenců 20 (15 %), také venčení psa 19 (14 %), ale i vaření 18 (13 %).

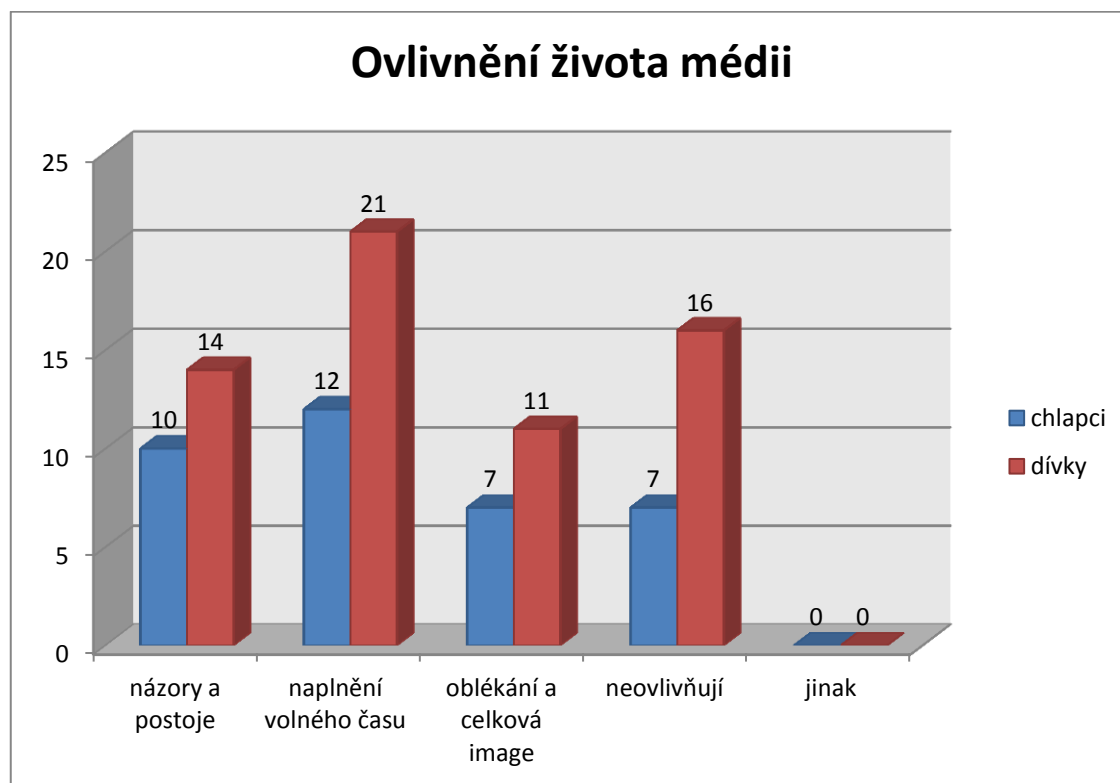
Otázka č. 10 – Svěřuji se svými problémy

Graf č. 10 – Svěřují se s problémy

Vyhodnocení této otázky ukázalo na překvapující skutečnost, že chlapci se nejvíce svěřují se svými problémy rodičům 24 (6 %), ale i kamarádům 15 (37 %) a v některých ojedinělých případech i učitelům 1 (3 %). Dívky se nejvíce svěřují svým kamarádům 36 (43 %), ale i rodičům 32 (38 %) a některé dokonce i prarodičům 8 (10 %).

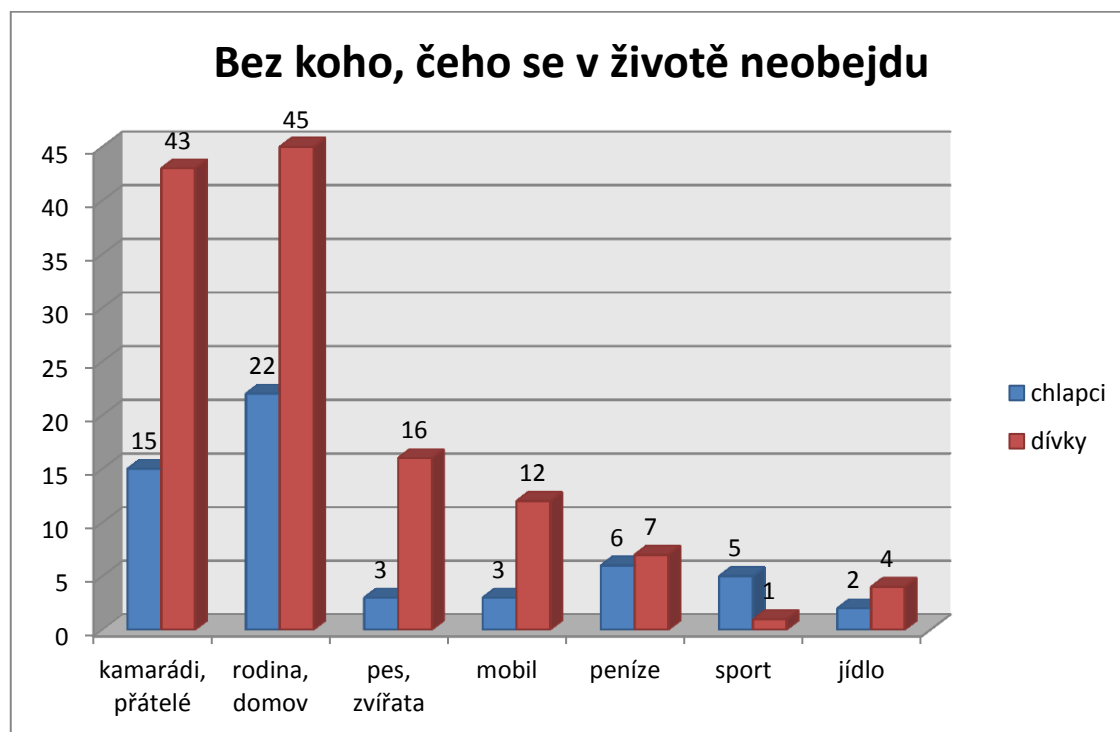
Otázka č. 11 – Způsob ovlivnění života médií

Graf č. 11 – Ovlivnění života médií

Z dotazníku je patrné, že chlapce nejvíce ovlivňují média ve volném čase 12 (33 %) a v názorech a postojích 10 (28 %). Dívky jsou také nejvíce ovlivněny médii ve volném čase 21 (43 %), další velká část dívek také uvádí, že je média nijak neovlivňují 16 (26 %), nezanedbatelným byl i vysoký počet dívek, které uvedly, ovlivnění svých názorů a postojů ze strany médií 14 (22 %).

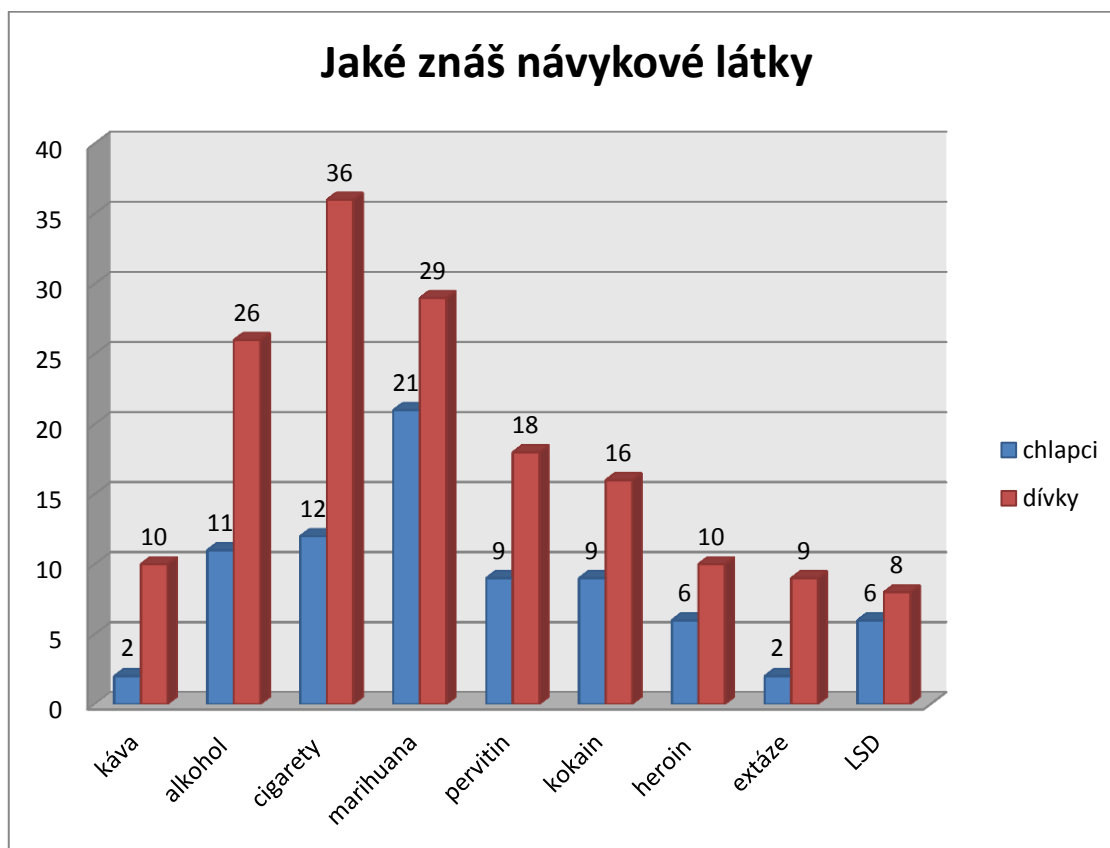
Otázka č. 12 – Bez koho, čeho se v životě neobejdu

Graf č. 12 – Bez koho, čeho se v životě neobejdu

U chlapců to byla nejvíce rodina 22 (34 %), kamarádi a přátelé 15 (27 %), ale i peníze 6 (11 %), nebo sport 5 (9 %). U dívek dominovala především rodina 45 (35 %), společně s kamarády a přáteli 43 (34 %), ale i zvířata 16 (13 %), u některých dívek se navíc jako nepostradatelný pro život objevil i mobilní telefon 12 (9 %).

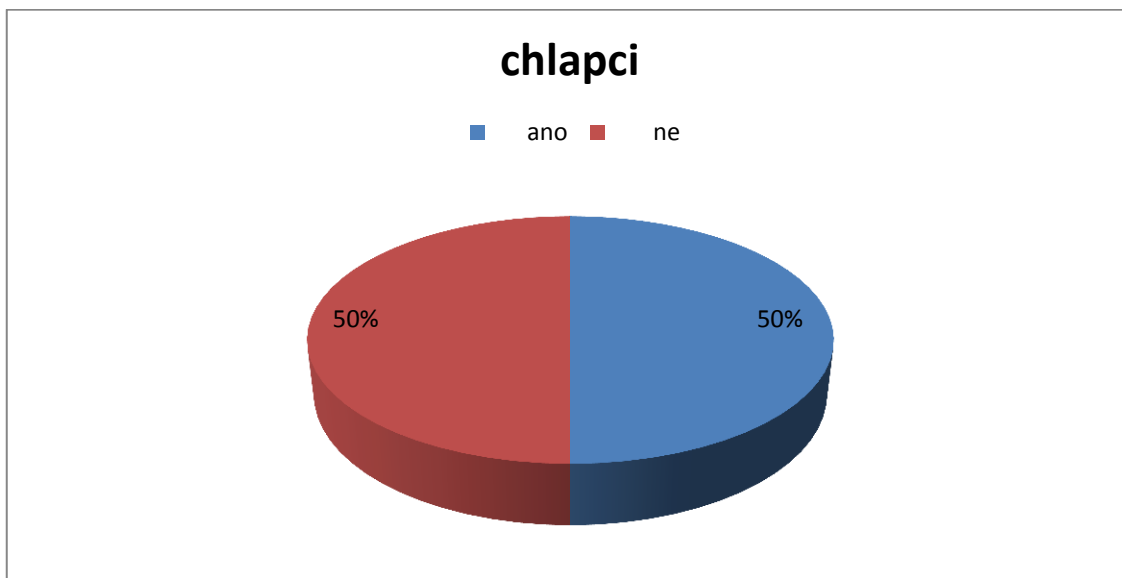
Otázka č. 13 – Znalost návykových látek

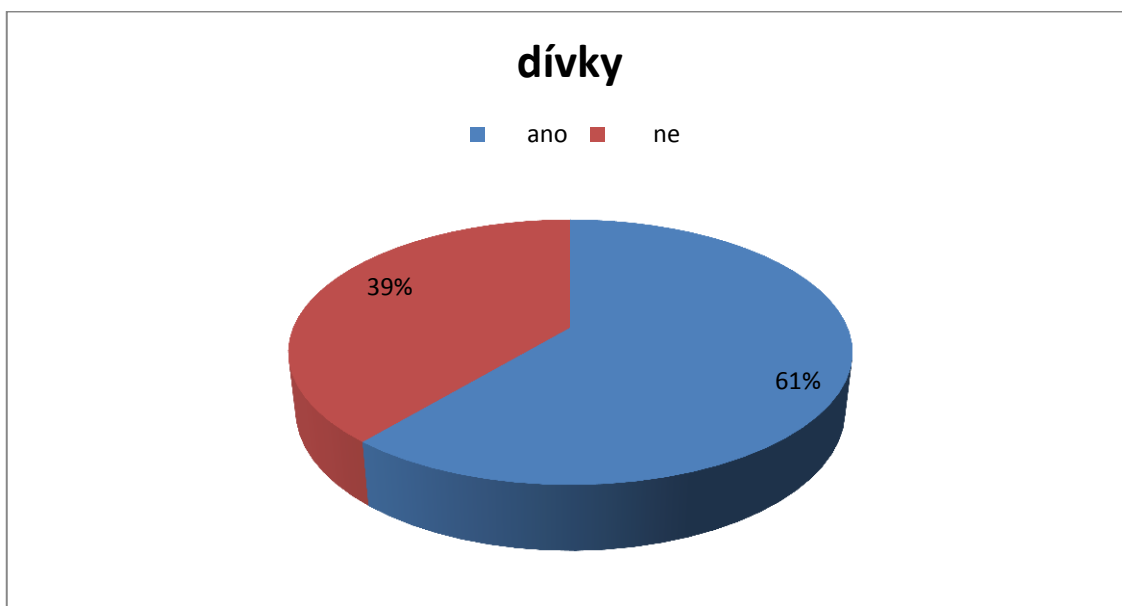
Graf č. 13 – Jaké znám návykové látky

V této otázce většina chlapců nejčastěji uváděla marihuanu 21 (27 %), cigarety 12 (15 %), alkohol 11 (14 %), pervitin 9 (11 %) a kokain 9 (11 %). Dívky nejčastěji uváděly cigarety 36 (22 %), marihuanu 29 (18 %), alkohol 26 (16 %), pervitin 18 (11 %) a kokain 16 (10 %).

Otázka č. 14 – Užití návykové látky

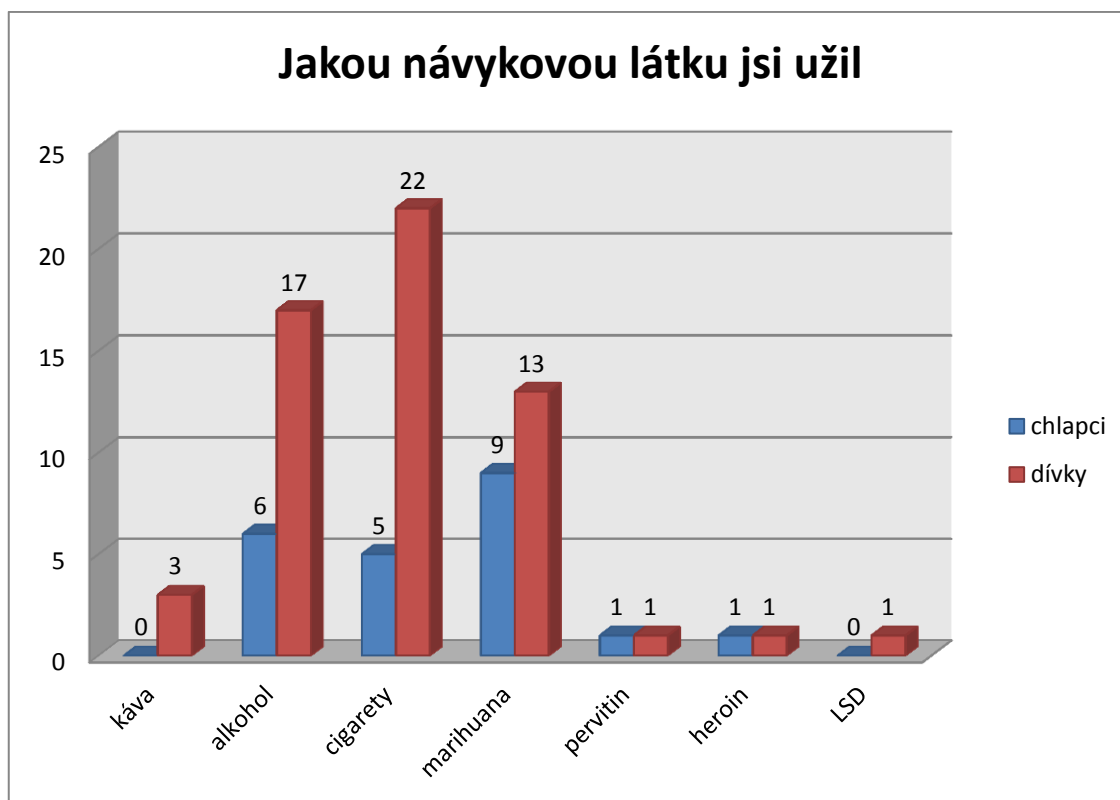
Graf č. 14 – Užití návykové látky – chlapci

Graf č. 14 – Užití návykové látky – dívky

Na otázku, zda již někdy některý z chlapců užil návykovou látku, se 50 % dotázaných chlapců vyjádřilo, že ano a 50% se vyjádřilo, že nikoli. U dívek tento výsledek nebyl tolik vyrovnaný jako u chlapců, většina dívek 61 % již nějakou zkušenost s návykovou látkou učinila a 39 % tuto zkušenost zatím nepodstoupila.

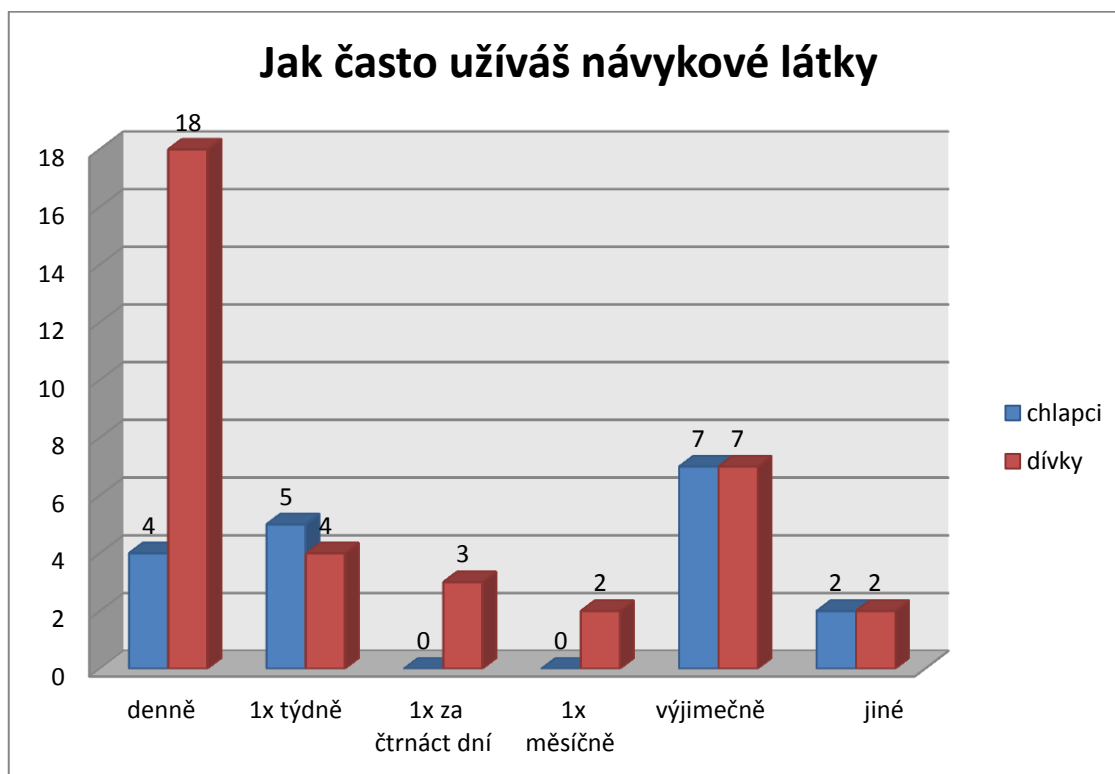
Otázka č. 15 – Jakou návykovou látku jsi již užil

Graf č. 15 – Jakou návykovou látku jsi užil

Tento dotazník poukázal na fakt, že nejvíce zkušeností mají chlapci s marihuanou 9 (41 %), alkoholem 6 (27 %) a kouřením cigaret 5 (23 %). Dívky mají nejčastější zkušenost s kouřením cigaret 22 (38 %), alkoholem 17 (29 %) a marihuanou 13 (22 %).

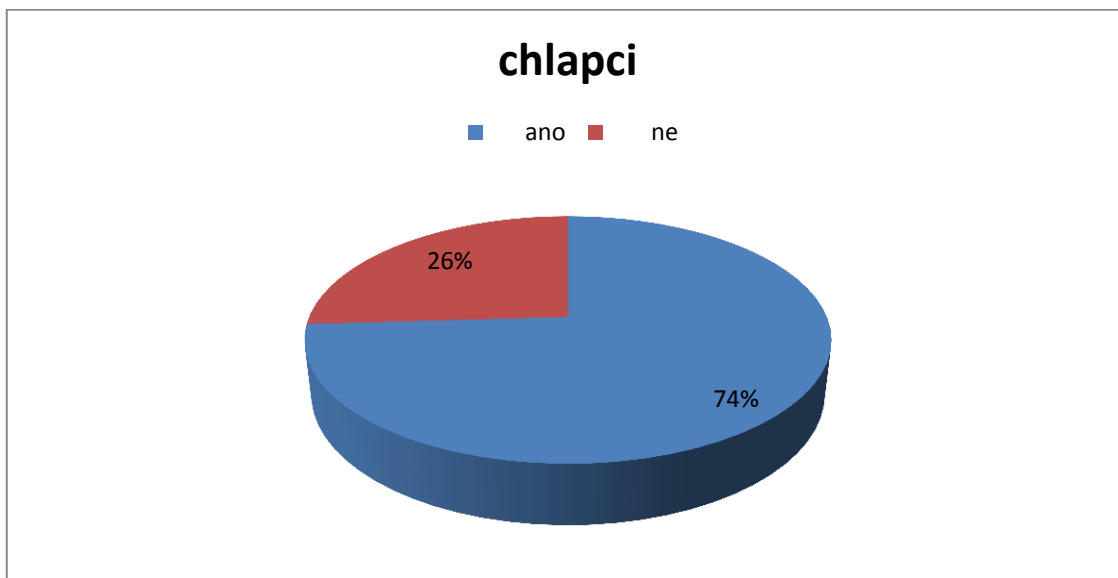
Otázka č. 16 – Jak často užíváš návykové látky

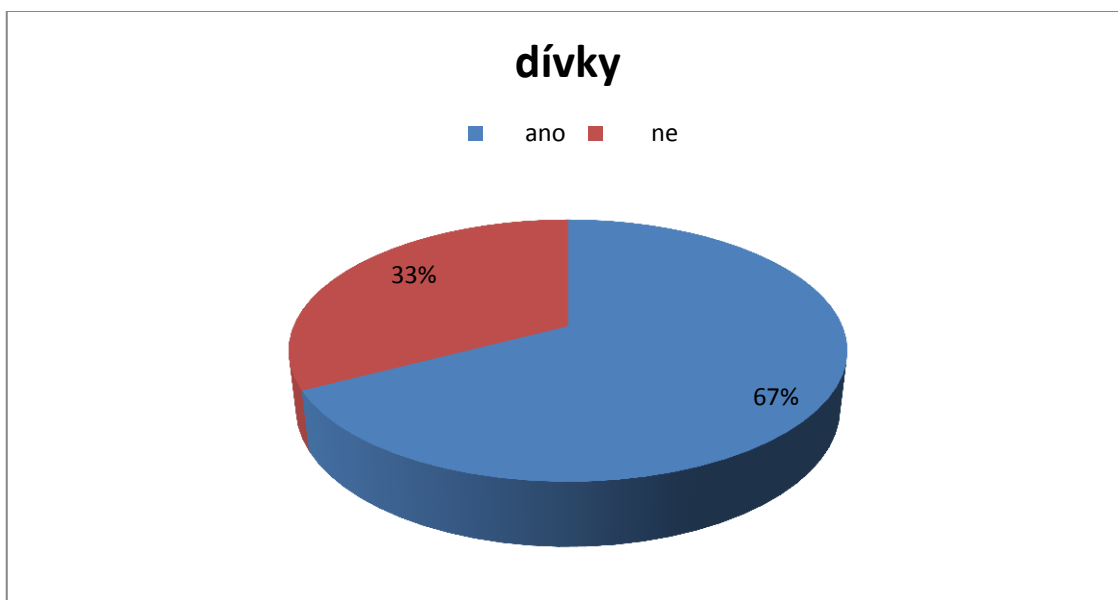
Graf č. 16 – Jak často užíváš návykové látky

Dotazníkové šetření ukázalo, že z celkového počtu chlapců, kteří užívají návykové látky, je většina z chlapců jen výjimečných uživatelů 7 (39 %), jednou za týden užívá návykové látky 5 (28 %) chlapců a denně 4 (22 %) chlapců. U dívek je toto číslo mnohem vyšší. Denní užívání návykové látky uvedlo 18 (50 %) dívek, výjimečné užívání návykové látky uvedlo 7 (19 %) dívek a užití návykové látky jednou za týden uvedlo 5 (11 %) dívek.

Otázka č. 17 – Pocit bezpečí ve škole

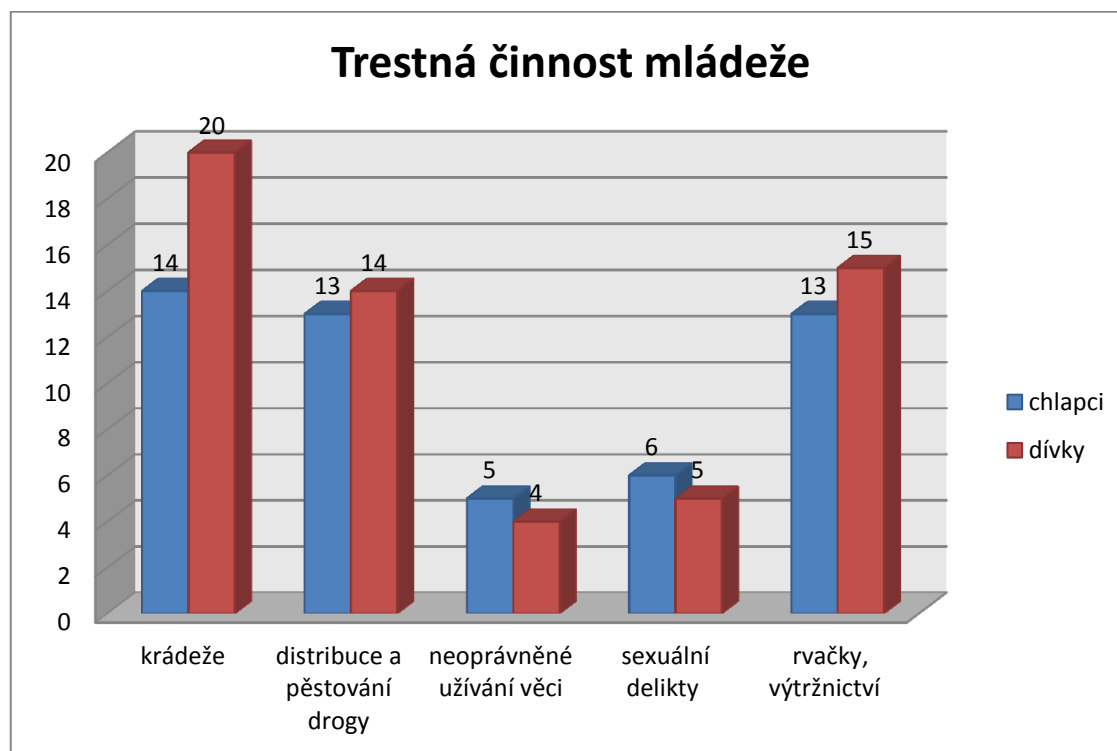
Graf č. 17 – Pocit bezpečí ve škole - chlapci

Graf č. 17 – Pocit bezpečí ve škole - dívky

Převážná většina respondentů, a to jak dívky, tak chlapci se shodlo, že se ve škole cítí bezpečně. V obou případech tedy převážil faktor bezpečí.

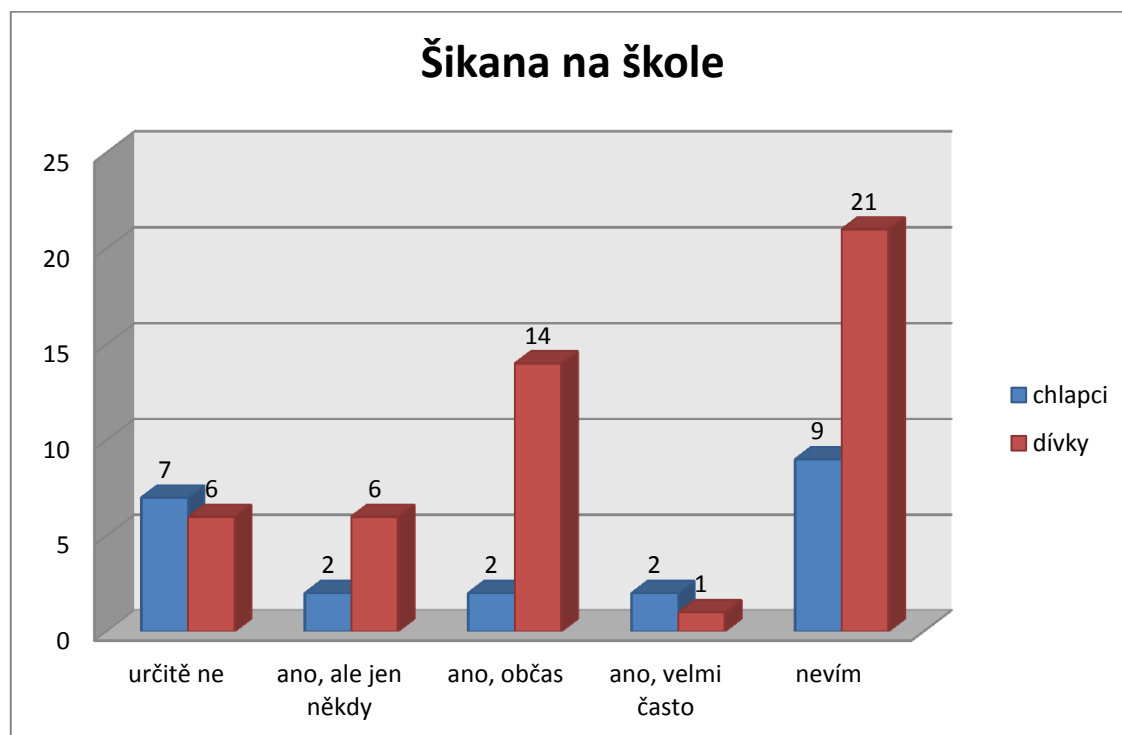
Otázka č. 18 – Nejrozšířenější páchaná trestná činnost mládeže

Graf č. 18 – Trestná činnost mládeže

Za nejrozšířenější trestnou činnost páchanou mládeží chlapci považují krádeže 14 (27 %), distribuci a pěstování drog 13 (26 %) a rvačky společně s výtržnictvím 13 (25 %). Dívky také považují krádeže 20 (34 %) za nejrozšířenější trestnou činnost páchanou mládeží, ale i rvačky společně s výtržnictvím 15 (26 %), zároveň i distribuci a pěstování drog 14 (24 %).

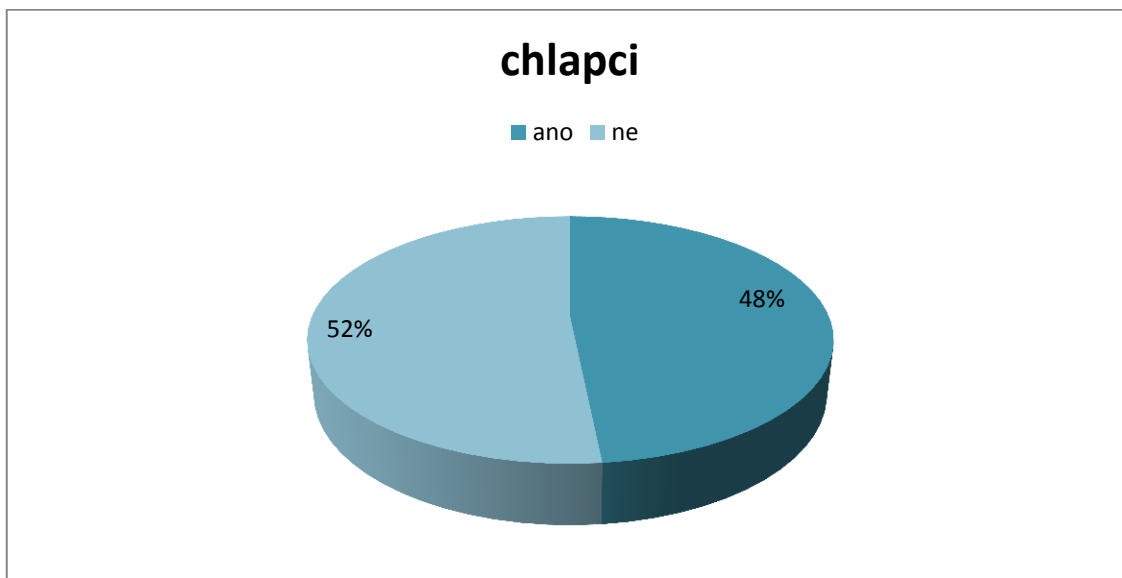
Otázka č. 19 – Výskyt šikany na škole

Graf č. 19 – Šikana na škole

Na dotaz existence šikany na škole 9 (41 %) chlapců o šikaně nic nevědělo, 7 (32 %) odpovědělo, že určitě ne a u zbylých variant se vyskytla shodná odpověď – ano 2 (9 %), ne 2 (9 %) a velmi často 2 (9 %). U dívek tomu bylo vzhledem k celkovému počtu velmi podobné, 21 (44 %) dívek o šikaně nic nevědělo, 14 (29 %) odpovědělo ano občas, 6 (13 %) uvedlo ano jen někdy a 6 (12 %) dívek uvedlo, že určitě ne.

Otázka č. 20 – Osobní zkušenost se šikanou

Graf č. 20 – Osobní zkušenost se šikanou - chlapci

Graf č. 20 – Osobní zkušenost se šikanou – dívky

U obou pohlaví vznikla téměř naprostá shoda ve vyhodnocení dotazníkového šetření, kdy se respondenti dostali do styku se šikanou.

6.3 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření ukázalo to, že větší sklon k delikvenci mají více děvčata než chlapci. Toto se potvrdilo dotazníkovým šetřením, které odhalilo, že více návykových látek užívají dívky než chlapci. Nerozhodovalo ani tak to kde respondenti žijí, zda se jedná o město či venkov, dokonce ani to, zda jsou z úplných rodin. Zde byly výsledky výzkumu velmi vyrovnané. Rozhodujícím na vznik negativního chování a závislosti u dívek se však ukázal být vliv party, tedy vrstevnické skupiny, u některých dívek také nuda. Šetření dále ukázalo, že z návykových látek u dívek nejvíce dominovaly cigarety a alkohol, ale také ve velké míře marihuana. Ostatní návykové látky jako například pervitin, heroin se ukázaly být jen velmi výjimečné.

U chlapců se na základě dotazníkového šetření ukázalo to, že většina z těchto hochů, kteří se dostávají pravidelně do styku s návykovou látkou žije ve městě, v neúplné rodině, kde mnoho času tráví doma u počítače. Velký vliv má také na chlapce vrstevnické skupiny, party. Tedy i zde je patrný velký vliv party, vrstevnické skupiny na negativní chování jednotlivce, popřípadě na užívání některé návykové látky. Někteří tito chlapci dále uvedli, velký podíl nudy, které je v jejich životě velmi ovlivňuje. Z návykových látek u chlapců se do popředí dostává především marihuana, jako druhý dominoval alkohol a cigarety.

Dívky i chlapci v dotazníku shodně odpověděli, že je nejvíce ovlivňuje jejich rodina, dále přátelé, kamarádi a velká většina z nich se také ale cítí být ve volném čase značně ovlivněna médii. Z dotazníku dále také vyplynul i fakt, že velká většina neúplných rodin se vyskytuje ve městě, venkov je v tomto ohledu stále více konzervativní, proto se zde neúplné rodiny vyskytují o mnoho méně.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku delikvence mládeže, která se projevuje určitými zvláštnostmi. Jejím cílem byl rozbor nevyhraněných životních postojů, zájmů, zkušeností mladého člověka, který podléhá v daleko větší míře než dospělý jedinec vzorům „silnějších“ jedinců a nechává s sebou snáze manipulovat. U adolescenta se mnohdy projevuje lehkovážnost a snadněji se dostává do konfliktních situací se svým okolím. Sociální nevyzrálost často vede mladého člověka k potlačení společenských norem. Proto je v mnohých případech pro dospělého jedince těžké pochopit jednání mladistvého delikventa, u kterého jsou jinak splněny všechny předpoklady k řádnému životu.

Teoretická část je nejprve zaměřena na vymezení pojmu sociální patologie, poté popisuje specifické patologické jevy mladistvých. Ze studia odborné literatury vyplývá, že vymezení motivů chování a způsob chování adolescentů je dán řadou objektivních skutečností i subjektivních faktorů, jejichž nositelem je právě mladý delikvent. Odlišnosti v motivaci jsou dány vyvíjejícími se psychosomatickými změnami vývoje jedince a také prostředím, ve kterém adolescent vyrůstá a postavením, které ve společnosti zaujímá.

Řada odborníků se shoduje, že u mladistvých delikventů bývá specifickým výběr objektu napadení a způsob spáchání deliktu. Dospělý pachatel využívá své zkušenosti, které mládež postrádá. Kriminální delikt spáchaný dítětem nebo mladistvým je do značné míry improvizací ve vzniklé situaci, která postrádá originalitu a nápaditost. Například děti při spáchání deliktu často jednají po vzoru představitelů akčních filmů. Také improvizace může být důvodem toho, proč se děti a mladiství dopouští mnohem závažnějšího jednání, než původně zamýšleli.

Ve své práci jsem se zaměřila především na motivy vedoucí mládež k páčání trestné činnosti, které jsou v obecné rovině obdobné jako u dospělých pachatelů, ať už se jedná o získání majetkového prospěchu nebo postavení v sociální skupině, v níž se pohybují. Je nutné si však uvědomit, že motivy u mládeže mají řadu odlišností a specifíků vyplývajících z dosud neukončeného vývoje osobnosti. Jedná se zejména o vlastní motiv seberealizace, vzdoru, touhy vyrovnat se svému idolu, prožitku dobrodružství, dosáhnout postavení ve vrstevnické skupině, partě, poznat nepoznané v případě opačného pohlaví, či alkoholu nebo drogy.

Z teorie psychologie vyplývá, že k delikventnímu jednání může vést několik motivů, z nichž ale jeden bývá hlavním. Startujícím momentem je tedy celý komplex motivů, osobnosti delikventa a konkrétní situace. Motiv deliktu předpokládá takové jednání, jehož prostřednictvím lze dosáhnout vytčeného cíle. Z důvodů neukončeného socializačního procesu, hledání sama sebe, zaujímání společenského postavení, je u dětí a mládeže motivační proces specificky odlišený od dospělých pachatelů a toho je možno při dobré znalosti tématu úspěšně využít při prevenci a boji s delikvencí a trestnou činností mládeže.

Řešením tohoto problému se zabývá řada prací a odborné veřejnosti. Nejdříve je třeba analyzovat, co je tím hlavním spouštěčem k tomu, aby se z řádného člověka stal mladistvý delikvent. Zda k tomu vede nesprávná výchova v rodině, vliv vrstevníků, špatná práce školního managementu či nevybouření se z nadbytku volného času.

RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývá problematikou delikventního chování mládeže. Mimo teoretických informací o této problematice u dnešní mládeže se týká výzkumu, jakým způsobem toto nežádoucí jednání potlačit. Práce má dvě části, část teoretickou a empirickou.

Teoretická část bakalářské práce obsahuje základní pojmy z oblasti sociální patologie, jaké jsou poruchy chování. Dále se práce zabývá druhy patologických závislostí, a jaké jsou faktory vzniku závislostí, které popisují v předchozí části. Nejobsáhlejší část teoretické části bakalářské práce nám ukazuje, jaké máme forenzní poruchy chování, hlavně jaký to má vliv na vývoj mladého jedince. Ukazuje nám druhy delikventního chování ve vztahu k dospívající mládeži. V závěru teoretické části popisují faktory, které nejvíce ovlivňují chování adolescenta.

Empirická část je zaměřena na výzkum, který probíhal formou dotazníkového šetření na Odborné škole v Plzni, kdy bylo zkoumáno, jak žáci tráví svůj volný čas, jaký má vliv vzdělání rodičů na vývoj žáka, zda se žáci setkali s nějakými návykovými látkami či kriminálními činy.

SUMMARY

This bachelor thesis concerns with the problems of youth delinquency. Together with theoretical information about the problems among today's youth it relates to the research how to suppress this undesirable behaviour. The work has two parts, theoretical and empirical.

The theoretical part concerns with the basic concepts of social pathology such as behavioural disorders. Further it concerns with types of pathological addiction and describes the factors that form addiction. The most extensive chapter shows us our forensic behavioural disorders, especially what impact they have on the development of young individual. It shows us types of delinquent behaviour in relation to adolescents. The factors that most influence the behaviour of adolescents are described at the end of the theoretical part.

The empirical part is focused on the research, which was conducted through a questionnaire survey at the Vocational School in Pilsen. It was examined how students spend their free time, the influence of parents' education on the development of the student, whether students encountered addictive drugs or criminal acts.

SEZNAM LITERATURY

BARTÁK, Matěj, et al. Nový slovník cizích slov pro 21. Století. Praha: Plot, 2008. ISBN 987-80-86523-89-7.

BENDL, Stanislav. Kázeňské problémy ve škole. Praha: Triton, 2004. ISBN 80-7254-453-5.

BUDKA, Ivan a kol. Operativně pátrací činnost kriminální policie. Díl II.- obecná kriminalita. Praha: PA ČR 1995. Periodicita není známa.

ČÁP, Jan, MAREŠ, Jan. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-463-X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Základy psychologie pro policisty. Praha: PA ČR, 1994. Periodicita není známa.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Forensní psychologie 3. Vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.

FONTANA, David. Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-626-8.

GAVORA, Petr. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HOLEČEK, Václav. Psychologie v učitelství. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-3704-1.

HOMOLA, Miloslav. Motivace lidského chování. Praha: SPN, 1977. Periodicita není známa.

CHMELÍK, Jan. Vyšetřování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži v teorii a praxi, MV ČR, Praha 1995. Periodicita není známa.

JANÍK, Alojz, DUŠEK, Karel. Drogy a společnost. Praha: Avicentrum, 1990. ISBN 80-201-0087-3.

JEDLIČKA, Richard, KLÍMA, Petr, KOŤA, Jaroslav a kol. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

KLIMEŠ, Lumír. Slovník cizích slov. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1994. ISBN 80-04-26059-4.

KUCHARŤ, Pavel. Mládež a drogy, Mládež společnost a stát. Praha: MŠMT ČR, 1993. Periodicita není známa.

KYRIACOU, Chris. Řešení výchovných problémů ve škole. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-945-3.

LABÁTH, Vladimír a kol. Riziková mládež. Možnosti potencionálních zmien. Praha: Slon, 2001. ISBN 80-85850-66-4.

MACEK, Petr. Adolescence. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

MARTÍNEK, Zdeněk. Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-2310-5.

MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

MATOUŠEK, Oldřich, MATOUŠKOVÁ, Andrea. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.

MÜHLPACHR, Pavel. Sociální patologie. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2511-5.

PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří., et al. Akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0607-9.

ŘÍČAN, Pavel. Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.

SVATOŠ, Roman. Základy kriminologie a prevence kriminality. České Budějovice: Vysoká škola Evropských a regionálních studií, 2009. ISBN 987-80-86708-81-2.

ŠTÁBLOVÁ, Renata a kolektiv. Drogy, kriminalita a prevence. Praha: Policejní akademie ČR, 1997. ISBN 8085981-64-1.

ŠTÍPEK, Jiří. Pedagogická psychologie I. Praha: SPN, 1982. Periodicita není známa.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

Crime In Wikipedia: the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 20 September 2001, 16 March 2010 [cit. 2010-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Crime>>.

Delinquent In Wikipedi: the free encyclopedia [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, 11. Okt. 2004, 6. Mär. 2010 [cit. 2010-03-17]. Dostupné z WWW: <<http://de.wikipedia.org/wiki/Delinquent>>.

Lex DATA C. H. Beck [online]. Praha: 2009 [cit. 2010-03-17]. LexData předpis 40/2009 Sb. Dostupné z WWW: <http://www.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/0/C12571C00341DF1C1257556003DF675>.

Legislative: Školský zákon, Trestní zákoník.

PŘÍLOHY**Dotazník**

Vážení studenti,

obracím se na vás s prosbou o vyplnění následujícího dotazníku.

Veškerá získaná data jsou anonymní a budou sloužit pouze ke statistickému hodnocení.

Vyplňování dotazníku by mělo trvat zhruba 15 min.

1.) Jsi:

a) chlapec

b) dívka

2.) Bydlíš ve městě nebo na vesnici?

a.) vesnice

b.) město

3.) V jakém rodinném prostředí žiješ:

a) v úplné rodině

b) pouze s matkou

c) pouze s otcem

d) ve střídavé péči (obou rodičů)

e.) s jiným členem širší rodiny, (s babičkou, dědečkem, tetou, ...)

.....

4.) Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání tvých rodičů:

Otec:

a) základní

b) vyučen

c) vyučen s maturitou

d) středoškolské

e) vysokoškolské

Matka:

- a) základní
- b) vyučena
- c) vyučena s maturitou
- d) středoškolské
- e) vysokoškolské

5.) Zajímají se tvoji rodiče jak, s kým a kde trávíš svůj volný čas:

ano – ne

6.) Svůj volný čas trávíš převážně: (možno označit více možností)

- a) v zájmových kroužcích, koníčky
- b) u počítače
- c) sportováním
- d) společně s kamarády, partou
- e) společně s rodiči
- f) chodím na brigádu
- g) dost často se nudím
- h) jinak, (uved' jak).....

7.) Pokud trávíš svůj volný čas s kamarády/kamarádkami, jakým způsobem:

.....

8.) Kolik času denně trávíš u počítače mimo školními aktivitami:

- a) 1 hodinu
- b) 2 – 3 hodiny
- c) 4 a více hodin
- d) počítač doma nemáme
- e.) jiné

9.) Jak pomáháš svým rodičům doma?

.....
(např. hlídání sourozenců, úklid, venčení psa, práce na poli)

10.) Komu se svěřuješ se svými problémy? (možno označit více odpovědí)

a) rodičům

b) prarodičům

c) kamarádům

d) učiteli

e) jiným osobám.....

11.) V jakých směrech ovlivňují média (tzn. televize, internet, rádio atd.) tvůj život:

(možno zakroužkovat více odpovědí)

a) v názorech a postojích

b) v naplnění volného času

c) v oblékání a celkové image

d) neovlivňují mě vůbec

e) v jiném směru (uved').

12.) Bez koho/čeho bych nebyl/a schopen/a se v životě obejít:

a)

b)

c)

d)

13.) Znáš nějaké návykové látky, jaké?

.....
.....

14.) Užil/a jsi někdy některou z návykových látek?

ano - ne

15.) Pokud jsi v předchozí otázce odpověděl/a **ano**, jaké?

.....
.....

16.) Pokud užíváš některou z návykových látek napiš, jak často:

a.) denně

b.) jedenkrát týdně

c.) jedenkrát za čtrnáct dní

d.) jedenkrát měsíčně

e.) jen výjimečně

f.) jiné.....

17.) Máš ve své škole pocit bezpečí?

ano – ne

18.) Jaká myslíš, že je nejrozšířenější páchaná trestná činnost mládeže?

a) krádeže

b) distribuce a pěstování drog

c) neoprávněné užívání cizího motorového vozidla, věci

d) sexuální delikty

e) rvačky, výtržnictví

f) jiné.....

19.) Vyskytuje se na vaší škole šikana:

a) určitě ne

b) ano, ale jen někdy

c) ano, občas

d) ano, velmi často

e) nevím

20.) Byl/a jsi někdy osobně šikanován/a?

ano – ne

Děkuji Ti za trpělivost při vyplnění dotazníku.